

5.1. DUMNEZEU, TATĂ, ȘI ÎMPĂRĂȚIA LUI

Nucleul mesajului lui Iisus îl constituie Împărăția lui Dumnezeu. Sensul expresiei „Împărăția lui Dumnezeu” este că Dumnezeu este suveran și, prin urmare, își exercită suveranitatea, își extinde împărăția. Această afirmație, incontestabilă, trebuie completată cu o altă care îi indică direcția ultimă: Dumnezeu este tată. Pe Dumnezeu, care este unul, toți îl pot chema cu acest nume. Între cele două calități (*rege și tată, tată și rege*), pe care Iisus le preia din religia Israelului, se mișcă imaginea lui Dumnezeu pe care vrea să o transmită. Există însă o nuanță care trebuie avută în vedere: pentru Iisus, *tată* este numele *propriu* al lui Dumnezeu, încât, deși folosește cei doi termeni ca sinonimi, vorbește foarte puțin despre Dumnezeu ca *rege* (singurul caz posibil ar fi Matei 5,35). Într-un cuvânt, Iisus anunță sosirea Împărăției lui Dumnezeu, dar acest Dumnezeu primește numele de Tată.

5.1.1. Dumnezeu se manifestă

5.1.1.1. Venirea Împărăției

Noutatea mesajului lui Iisus vine dintr-o schimbare de orizont față de Ioan Botezătorul și de mișcările profetice și apocaliptice ale iudaismului: ceea ce era așteptat într-un viitor mai mult sau mai puțin imediat a început deja să devină realitate. Speranța s-a împlinit. Dumnezeu a intrat în istoria umană. S-a deschis o șansă unică și nemaivăzută până acum: aceea de a participa acum și aici la bunurile și la fericirea lui, rezervate, în principiu, pentru mai târziu. Într-un fel, viitorul s-a contopit cu prezentul, istoria și-a schimbat culoarea și perspectiva. Botezătorul rămăsese la porțile marii vești, predicând că sosirea lui Dumnezeu e iminentă. Iisus trece pragul timpului și proclamă că Dumnezeu este aici și că totul, în istoria

umană, a început să se schimbe. Este vorba despre un mic început, de zorii unei noi zile: Împărăția este deja aici, chiar dacă nu deplin. Lumea nu s-a sfârșit; doar continuă altfel.

Schimbarea a început în regiunea Iudeei, unde Iisus a botezat cu ucenicii săi, separat de Botezător, câteva luni. Aici a început să prindă contur modificarea preocupărilor și a modului de acțiune și de exprimare a Botezătorului. Iertarea și salvarea pe care le vestea Ioan au început să se manifeste în prezent, în faptele și vorbele profetului Iisus; bolnavii sunt vindecați, speranța revine, bucuria crește (v. 4.5.2.2.). Când Iisus sosește în Galileea, după întemnițarea lui Ioan, totul este pregătit pentru un anunț tulburător: „S-a împlinit vremea și împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat” (*ēggiken*, în greacă) (Marcu 1,15; Matei 10,7 || Luca 10,9.11). Această formă greacă, utilizată de Marcu și de Q, indică nu doar că Împărăția se apropie, ci că deja a sosit; cu alte cuvinte, a început acțiunea puternică a lui Dumnezeu în lume prin intermediul activității lui Iisus. O altă expresie, tot din colecția Q, afirmă prezența lui Dumnezeu printre oameni: „A sosit [*efthasen*] la voi împărăția lui Dumnezeu” (Matei 12,28 || Luca 11,20). Această prezență are un caracter definitiv, final: Dumnezeu nu va reveni asupra deciziei sale. Împărăția este însă abia la început, nu a ajuns încă la desăvârșire; de aceea Iisus vorbește despre Împărăție ca despre ceva ce „este aproape” și „care a sosit”. În ambele cazuri, este vorba de o noutate surprinzătoare: s-a deschis un nou timp în istoria oamenilor, un timp marcat de prezența activă și iubitoare a lui Dumnezeu, victorios împotriva răului.

Iisus vorbește despre „împărăție” („regat”) sau despre „suveranitatea (regalitatea)” lui Dumnezeu (*malkuta'*, în aramaică) în concordanță cu credințele iudaice ale timpului, care subliniază victoria sa trecută, prezentă și viitoare. Nu există limite nici spațiale, nici temporale, pentru puterea lui Dumnezeu, care se întinde pe tot pământul și la toate popoarele și supune toți zeii lor. Așa se spune în Psalmul 144,13: „Împărăția ta este împărăția tuturor veacurilor, iar stăpânirea ta din neam în neam”. Pe o linie asemănătoare, care subliniază suveranitatea universală a lui Dumnezeu, se citește în Psalmul 98, 1: „Domnul împărătește: să tremure popoarele; șade pe heruvimi: să se cutremure pământul”. Potrivit unei mari părți a gândirii iudaice, Împărăția lui Dumnezeu se va ivi când dușmanii Israelului vor fi învinși. Atunci se va instaura regatul etern al Israelului întors din exil și refăcut prin legământ, Templu și Lege. Întoarcerea finală a lui Dumnezeu pe pământul Israelului este prezentată concret într-o

scenă („Domnul Savaot va fi rege și slava lui va străluci înaintea bătrânilor în muntele Sionului și în Ierusalim!”) (Isaia 24,23), din care nu lipsește figura lui Mesia. Într-un cuvânt „Și va fi Domnul Împărat peste tot pământul” (Zaharia 14,9). Sau, cum profetizează al treilea dintre Oracolele sibiline, va fi un război cumplit, precedat de calamități cosmice și, la sfârșit, „Dumnezeu va instaura o împărăție pentru totdeauna printre oameni” (3,767).

În scrierile apocaliptice iudaice, trece pe primul loc victoria lui Dumnezeu asupra lui Satana, capul inamicilor Israelului. În Cartea Veghetorilor, inclusă în Prima carte a lui Enoch, Azazel (= Satana) este legat de mâini și de picioare de Rafael, îngerul lui Dumnezeu, și îngropat în deșert până când, în ziua judecării, este aruncat în foc (10,4-6). Și în Testamentul lui Dan, inclus în Testamentul celor Doisprezece Patriarhi, înfrângerea lui Belial (= Satana) este spectaculoasă: „El însuși (Dumnezeu? Mesia?) va purta războiul contra lui Belial și se va răzbuna pentru totdeauna pe dușmanii voștri, va elibera prizonierii din mâinile lui Belial [...] Ierusalimul nu va mai fi niciodată devastat și Israelul nu va mai fi dus în robie, fiindcă Domnul va fi în ele, cel Sfânt va împărăți asupra lor” (5,10.13). În scrierile de la Qumran, și anume în Regula Războiului, victoria este asigurată de puterea Domnului, care este sfânt, și de „Regele gloriei care este cu noi împreună cu sfinții săi” (12,8). Stăpânirea lui Belial va fi anihilată și la fel vor fi aliații lui, *kitim*, termen criptic pentru a desemna pe străini și, în particular, pe romani (15,2-3). În schimb, sabia Dumnezeului lui Israel nu va avea rival (16,1). Într-o scriere din sec. I d.H., *Adormirea lui Moise*, se spune că „Împărăția [lui Dumnezeu] se va manifesta în toată creația sa și atunci Satana nu va mai exista și suferința va dispărea odată cu el” (10,1).

În toate aceste texte, instituirea Împărăției atotputernice a lui Dumnezeu pune capăt, în mod definitiv, împărăției lui Satana și a dușmanilor rele, aliate cu popoarele inamice ale Israelului. Și Iisus își proiectează activitatea ca pe o luptă victorioasă contra lui Satana și a supușilor lui, demonii: „Am văzut pe Satana ca un fulger căzând din cer” (Luca 10,18). Dar, cum observă G. Theissen, niciodată nu-i consideră pe păgâni dușmanii săi și, în consecință, nu-i va asocia cu dușmanul real, principele răului, cel ce subjugă și distruge.

În acest orizont, în care speranțele religioase și utopiile politice iudaice merg mână-n mână, apare anunțul lui Iisus: Dumnezeu vrea să devină prezent cu toată puterea lui împărătească de eliberare și de iertare, de integrare și de clemență. Când Iisus le vorbește despre

Împărăție oamenilor care-l ascultă, face să renască în ei speranța. Triumful final al binelui și al dreptății este anticipat de momentul prezent și aceasta este o invitație să se simtă norocoși și să fie participanți la o istorie care se înnoiește în interior. Resemnarea și fatalitatea (momentul actual, rău, va fi urmat de un viitor bun) lasă locul la altceva: un prezent bun, marcat de împărăția lui Dumnezeu, va culmina într-un viitor și mai bun. Fraza pe care Iisus o adresează ucenicilor săi este astfel deplin justificată: „Fericiți sunt ochii care văd cele ce vedeți voi! Căci zic vouă: Mulți prooroci și regi au voit să vadă ceea ce vedeți voi, dar n-au văzut, și să audă ceea ce auziți, dar n-au auzit” (Luca 10,23-24 || Matei 13,16-17).

O asemenea fericire dezarmează tentativele de a îndrepta atenția spre întrebarea tipică, comună: dacă Împărăția lui Dumnezeu a început deja înseamnă că sfârșitul lumii este aproape. Când va veni? Un prim răspuns trece prin imaginea fulgerului, fenomen atmosferic instantaneu și imprezvizibil, dar în același timp perfect vizibil de la un capăt la altul al cerului și de pe pământ (Matei 24,27 || Luca 17,24: „așa va fi și venirea Fiului omului”, personajul ceresc care va veni să judece omenirea). Imagini ale surprizei sunt și cea a stăpânului care sosește în plină noapte (Marcu 13,34-36, Luca 12,36-38) și a hoțului care vine noaptea, evident neanunțat (Matei 24,43 || Luca 12,39). Nu este posibil deci să se facă nici o previziune, nu se poate oferi nici un indiciu. Mai bine să se recunoască ignoranța proprie în legătură cu o decizie pe care Dumnezeu și-a rezervat-o lui însuși și pe care nimeni nu o poate influența (Marcu 13,32 || Matei 24,36): „Iar de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl”. Iisus nu vrea să intre în speculații despre viitor, nici despre semnele care vor anunța sfârșitul istoriei sau a fragmentului de istorie pe care-l trăim acum. Cu alte cuvinte, sfârșitul lumii poate aștepta. Această idee nu este pusă sub semnul întrebării nici prin cele trei sentințe ale lui Iisus care par să lase să se înțeleagă că Împărăția va veni imediat. Analizate atent, acestea nu schimbă cele afirmate până acum. Pe de o parte, Iisus vrea să transmită soliditate și convingere: „Adevărat grăiesc vouă că nu va trece generația aceasta¹ până ce nu vor fi toate acestea” (Marcu 13,30-31 || Matei 24,34-35 || Luca 21,32-33). Sintagma „toate acestea” nu indică în mod necesar sfârșitul lumii, ci semnele care îl preced: „când veți vedea

¹ În Biblia Ortodoxă românească: „neamul acesta”.

împlinindu-se aceste lucruri, să știți că El este aproape, lângă uși” (Marcu 13,29 || Matei 24,33 || Luca 21,29).

A doua sentință pare să fixeze o dată referitoare la sosirea Fiului omului, la sfârșitul istoriei: „adevărat grăiesc vouă: nu veți sfârși [de străbătut] cetățile lui Israel, până ce va veni Fiul omului” (Matei 10,23). Dar Iisus se poate referi aici, nu fără o doză de ironie, la marea îndatorire care-i așteaptă pe ucenici, trimiși ca misionari printre poporul lui Israel – oriunde s-ar afla –, și care, sigur, nu va fi încheiată când va veni Fiul omului.

În sfârșit, data sosirii Împărăției pare fixată cu precizie în Marcu 9,1 (|| Matei 16,28 || Luca 9,27): „Adevărat grăiesc vouă că sunt unii, din cei ce stau aici, care nu vor gusta moartea, până ce nu vor vedea Împărăția lui Dumnezeu, venind întru putere”. Să observăm însă că fraza se referă la „unii” – de presupus că la ucenici, care vor muri mai târziu – și că Iisus nu se include printre ei. E dificil, așadar, de dedus că este convins de sfârșitul imediat al lumii: există un interval înainte de sosirea acestuia, chiar dacă sosirea finală a Împărăției nu pare foarte îndepărtată. Sentința din Marcu 9,1 este unicul text în care Iisus vorbește despre desăvârșirea Împărăției în timpul vieții unora dintre ucenicii săi; ca atare, poate fi vorba de o modificare făcută de comunitatea creștină timpurie.

Rezumând, cuvintele lui Iisus sunt prea puține pentru a face din el un profet apocaliptic care, cum credea A. Schweitzer, ar fi înțeles Împărăția ca pe o realitate exclusiv viitoare și ar fi crezut că sfârșitul lumii e iminent.

5.1.1.2. Intrarea în Împărăție, acum și apoi

Așadar, în ceea ce privește venirea Împărăției lui Dumnezeu, este inutil de căutat semne care să permită fixarea datei ei. Atenția este solicitată de momentul prezent: „Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru” (Luca 17,21). Această formulare, destul de ambiguă, poate lăsa să se înțeleagă că Împărăția este „înăuntrul” fiecărui om, că mediul ei este interior și spiritual, așa cum sugerează, în parte și paralel, Evanghelia lui Toma 3 („Împărăția lui Dumnezeu este în voi și în afara voastră”). Dar chiar în această evanghelie, în logion 113 se spune că „Împărăția Tatălui se întinde pe pământ”. Prin urmare, Împărăția nu este pur interioară, ci exterioară și vizibilă, dat fiind că există indicii ale prezenței ei în lume. Pentru Iisus, Împărăția

este accesibilă celor care-l ascultă, acum și aici, și trebuie deschiși bine ochii și ațintite cu luare-aminte urechile pentru a o primi și a intra în ea.

Mai este un element în cuvintele lui Iisus care merită subliniat: „nu vor zice: lat-o [Împărăția e] aici sau acolo” (Luca 17,21). Cu siguranță Împărăția nu se situează într-un loc precis al istoriei, ca și cum s-ar putea identifica cu unul din multele proiectele sociale, politice sau culturale care au ieșit sau vor ieși în aceasta. Împărăția nu se poate așeza sau cuprinde într-o ideologie sau un proiect. A vorbi despre Împărăție înseamnă a vorbi despre o nouă inimă, despre relații personale diferite, despre structuri umane care corespund modului în care Dumnezeu a creat și visează această lume. Problema decisivă este cum intri în Împărăție, participarea personală într-un spațiu de mântuire, fericire și recunoștință – pe care Dumnezeu, devenind prezent, îl oferă tuturor prin intermediul lui Iisus. Pentru aceasta este nevoie de o hotărâre, o dorință, o voință, care nu pune condiții.

De aceea Iisus, spre uimirea ucenicilor, ia ca model copiii: Împărăția lui Dumnezeu trebuie primită așa cum o primește un prunc, adică din nevoia și slăbiciunea celui care știe că singur nu face nimic (Marcu 10,15 || Luca 18,17). Un alt model, și mai derutant, este cel al păcătoșilor publici – publicanii, colecții de taxe și prostituatele – care merg înaintea bunilor practicanți ai Legii în Împărăția lui Dumnezeu (v. Matei 21,31). Nici aceștia, evident, nu pun condiții ca să primească un mesaj care le schimbă viața. Contramodele sunt, în schimb, cei ce se consideră drepti și care, poate tocmai de aceea, refuză invitația lui Iisus și chiar fac campanie împotriva mesajului pe care el îl comunică (v. Matei 13,13 || Luca 12,52). Nu e ușor nici pentru cei ce trăiesc atașați de bogățiile lor și cu greu iau hotărârea, care le-ar putea pune în discuție statutul, de a-și reorienta viața. O dată Iisus invită un bărbat bogat să-l urmeze, dar acesta se retrage trist și abătut: bunurile pe care le posedă constituie o barieră insurmontabilă pentru a intra în Împărăția lui Dumnezeu (v. Marcu 10,23 || Matei 19,23 || Luca 18,24).

În concluzie, intră în Împărăția lui Dumnezeu cel ce o caută, mai mult ca orice, ce o urmează, ce vrea să fie primit în ea (Matei 6,33 || Luca 12,31). Lucrurile nu sunt însă ușoare și intrarea în Împărăție implică șocuri și violențe, rupturi exterioare și interioare, negarea propriului eu și a propriei lumi. Iisus afirmă, cu o metaforă viguroasă, că intrarea în Împărăția lui Dumnezeu cere efort și luptă: „se ia cu

năvală, și cei ce dau năvală, pun mâna pe ea”¹. (Matei 11,12 || Luca 16,16). Cine iubește o comoară luptă ca s-o obțină. Cine vrea să-și însușească ceea ce dorește trebuie să fie perseverent și tenace.

Două parabole sunt caracteristice pentru comportamentele tenace și insistente și merită amintite aici. În parabola prietenului inoportun, care vine la miezul nopții și strigă și bate la poartă, este o încăpățănare eficientă, care obține ce dorește, chiar dacă face gălăgie când toți dorm (v. Luca 11,5-8). Uneori ceea ce nu obține prietenia liniștită obține prietenia insistență. Este și cazul văduvei confruntate cu un judecător fără scrupule, căruia, protejat de prepotență și impunitate, nu-i pasă nici de Dumnezeu, nici de oameni. Un personaj ca acesta este accesibil doar prin presiune repetată: judecătorul va capitula doar în fața încăpățănării unei femei care nu obosește să se plângă, neavând nici o altă armă ca să-l facă pe omul fără scrupule să cedeze. Doar mica forță a văduvei, amplificată prin tenacitate, va obține ceea ce urmărește: ca judecătorul să-și piardă răbdarea (!) și să facă, în sfârșit, dreptate celui care nu încetează să-l sâcăie (v. Luca 18,1-8). În mod similar, Împărăția cere o căutare insistență, o muncă susținută, ca aceea a neguțătorului care a căutat mereu perle fine și care într-o zi a găsit-o pe cea mai frumoasă, perla care i-a schimbat viața (v. Matei 13,45-46). Sau ca pescarul care aruncă în apă toți peștii mici și-l păstrează fără nici cea mai mică îndoială pe cel mare, singurul care merită (v. Toma 8).

A intra în Împărăție înseamnă, în ultimă instanță, a accepta cu Iisus că Dumnezeu își face simțită prezența în lume și că lucrurile nu mai sunt ca înainte. Totul e transformat, căci orizontul speranței s-a apropiat de viața oamenilor. A intra în Împărăție echivalează cu a fi părtaș, acum și aici, la vestea bună a sosirii Împărăției și, în același timp, a anticipa pacea Împărăției viitoare și eterne. Cine primește Împărăția pe care o anunță Iisus va găsi primire în casa definitivă, în Împărăția care, la sfârșit, se va manifesta deplin. Iisus formulează propriul său viitor în termenii participării la masa din Împărăție, anunțată de profeții Israelului: „Adevărat grăiesc vouă că de acum nu voi mai bea din rodul viței până în ziua aceea când îl voi bea nou în împărăția lui Dumnezeu” (Marcu 14,25 || Matei 26,29 || Luca 22,18). (V. 6.1.3.)

¹ Traducere versetului s-a dat după Biblia Protestantă, textul fiind mai aproape de original. În Biblia Ortodoxă: „se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea”.

Nu totdeauna însă perspectivele sunt cele mai promițătoare. Pentru bogatul care căuta să dobândească viața veșnică nu va fi, spune Iisus, ușor să intre în Împărăția lui Dumnezeu (Marcu 10,17,23). Dificil este și pentru omul imoral, pentru cel ce-i face pe alții să cadă în păcat și-i îndepărtează pe cei fără apărare de calea cea dreaptă: mai bine să rămână acum cu un singur ochi decât să fie pierdut mai târziu pentru totdeauna, deși cu ambii ochi (Marcu 9,47 || Matei 18,9). La fel, cel ce se mulțumește să-l invoce pe Dumnezeu doar din buze, dar nu trăiește așa cum îi cere el (Matei 7,21). Sau cei care, deși aparțin poporului lui Israel, nu vor primi vizita pe care Dumnezeu le-o face prin intermediul cuvintelor și semnelor lui Iisus, spre deosebire de străinii care, veniți din răsărit și din apus, vor sta la masa Împărăției cu patriarhii, Avraam, Isaac și Iacob (Matei 8,12 || Luca 13,28).

5.1.1.3. Chemarea grabnică a lui Iisus

Iisus pune omul față-n față cu el însuși și cu viața lui. Dacă Dumnezeu devine prezent în istorie și astfel mântuirea și iertarea finală sunt anticipate, răspunsul fiecăruia nu poate fi amânat sau ambiguu: va fi o judecată viitoare finală a lui Dumnezeu, care va cântări inima fiecărui om. Dar ceea ce anunță insistent Iisus este că, împotriva tuturor previziunilor, intervenția lui Dumnezeu are loc mai devreme. În consecință, timpul actual (cel de acum două mii de ani și cel de acum) devine un timp al înnoirii propriei inimi: un timp de grație, din partea lui Dumnezeu, și un timp de pocăință, din partea fiecărui om.

Chiar de când începe să predice, Iisus adresează o chemare energetică: „Pocăiți-vă!” (Marcu 1,15). Și Ioan Botezătorul făcuse din pocăință esența mesajului său (v. 4.5.2.1.). Dar, pentru Iisus, pocăința nu este pregătire pentru judecată, ci răspunsul la un mesaj fundamental: Dumnezeu este deja prezent, Împărăția lui sosește. Este o schimbare considerabilă de perspectivă, care transpune din imagini. În timp ce Ioan vorbea despre bătut și vânturat grâul la arie, cu despărțirea ulterioară, definitivă, între grâu (care se păstrează) și pleavă (pentru foc), Iisus aduce în atenție semănăturile și secerișul, adică împrăștierea seminței și recolta, spicul plin și bogat. Pentru Ioan acum e momentul ca toporul să taie arborele care nu dă rod, care trebuie să sfârșească în foc, Iisus afirmă că nu trebuie tăiat un smochin care nu rodește trei ani: înainte de a-l tăia, trebuie săpat în

jurul lui și pus gunoi, „poate va face rod în viitor” (Luca 13,9). Chemarea de a intra în Împărăție este o îmbinare de urgență și răbdare.

Oricum, nimeni nu va fi scutit de a sta față-n față cu Dumnezeu și cu el însuși. Iisus condamnă tentația de a crede că nu trebuie schimbat nimic – sau, cel mult, lucruri neînsemnate – în viața proprie, dacă te consideri drept și bun, ireproșabil. Cealaltă tentație este să crezi că ceilalți – păcătoșii – trebuie să se pocăiască. În fața erorii arogante privitoare la propria rectitudine, Iisus subliniază că adversitățile și nenorocirile vin singure, indiferent de purtarea fiecăruia și că, prin urmare, nimeni nu poate crede că apelul la schimbarea vieții este adresat celorlalți, nu lui. El amintește cazul unor galileeni care au murit masacrați de trupele romane în templu și episodul cu cei optsprezece oameni morți sub dărâmurile turnului din Siloam. Nici unul dintre cei morți nu era mai vinovat decât cei rămași în viață. Lecția e clară: „dacă nu vă veți pocăi, toți veți pieri la fel”, toți, adică, pot muri, de aceea toți trebuie să se pocăiască (Luca 13,1-5).

Anunțul lui Iisus îi pune pe cei care îl ascultă în fața unei ocazii unice și irepetabile. Nu trebuie ratată. Nu ratează ocazia zilei aflate la sapă la țarină și care, după ce a găsit o comoară, o îngroapă din nou, vinde tot ce are și cumpără țarina: bucuria lui e bucuria omului norocos care, printr-o întorsătură a sorții, a văzut cum i se schimbă viața. Nu o ratează nici negustorul de perle fine care găsește într-o zi o perlă valoroasă și, asemenea zilei aflate, se grăbește să vândă tot ce are ca să cumpere ce căutase dintotdeauna. Prin aceste două parabole (Matei 13,44-46) Iisus arată că, în privința Împărăției, trebuie evitată orice neatenție, că acum este marea ocazie a vieții. Ar fi o eroare imensă să te lași cuprins de îndoială sau teamă. Chiar dacă nu e ușor să renunți la tot ce ai, un asemenea prilej, care transformă întreaga existență, nu poate fi lăsată să treacă. Bunurile fiecăruia sunt relative față de ceea ce este plenitudine și hotăr, față de incomparabila fericire și bucurie.

Altfel, dacă nu se reacționează atent, dacă nu se acționează cu hotărâre, se produce eșecul cel mai răsunător, ca în parabola vinului nou pus în burdufuri vechi, care plesnesc și vinul se varsă, sau a peticului de postav nou pus la o haină veche, care în felul ăsta se rupe și mai mult (Marcu 2,21-22 || Matei 9,16-17 || Luca 5,36-39). Acum este momentul decisiv, un timp privilegiat și special, ca la o nuntă,

unde totul se desfășoară rapid, și unele practici, precum postitul, pot aștepta: cine ar posti aflându-se alături de mire la nuntă? (Marcu 2,18-20 || Matei 9,14-15 || Luca 5,33-35). Sau cine și-ar construi prost casa, pe un teren fără rezistență sau ridicând zidurile înainte de a turna fundația, cu riscul evident de a vedea – în batjocura tuturor – cum ploile și vântul le surpă? (Matei 7,24-27 || Luca 6,47-49).

Nici ucenicii nu pot da înapoi când sunt chemați de Iisus să-l urmeze. În fața ocaziei vieții lor, pe care le-o oferă Învățătorul, ar fi o greșeală să caute scuze, să nu-și dea seama de importanța propunerii. Eșecul în viață nu e o problemă de bani sau de recunoaștere socială. A eșua înseamnă a nu-ți dea seama ce ți se oferă prin marea fereastră deschisă de Iisus: prezența iubitoare a lui Dumnezeu.

Nu lipsesc parabolele în care eșecul este prezentat cu realism și forță. În acest sens, ironiile vecinilor îl vor umili pe cel care voia să construiască un turn și a trebuit să se oprească din lipsă de resurse. Sau, cu eșecul cel mai rușinos se întâlnește regele care se încapățânează să poarte război împotriva unui inamic cu efective duble și care, în pofida acestei situații, nu trimite o solie de pace înainte de a începe ostilitățile (v. Luca, 14,28-32). În parabola celor zece fecioare alese ca domnișoare de onoare ale mirelui, jumătate dintre ele nu pot să-și îndeplinească sarcina încredințată fiindcă, în momentul decisiv, torțele cu care trebuiau să iasă în întâmpinarea mirelui li se sting și nu se gândiseră să-și ia ulei de rezervă. Eșecul le însoțește, în timp ce cealaltă jumătate, cele care erau pregătite, intră la nuntă cu mirele (v. Matei, 25,1-13). Își duc la capăt însărcinarea și slugile care-și așteaptă stăpânul veghind, dacă e nevoie până dimineața, și primesc de la acesta tot felul de onoruri (v. Luca 12,35-38). Izbândă e și pentru administratorul credincios căruia stăpânul, când se întoarce și vede că s-a purtat bine cu slugile ce i-au fost încredințate, îi este recunoscător, dar eșuează administratorul cel rău care a bătut slugile și s-a îmbătat (v. Matei 24,45-51 || Luca 12,42-46). Similar, este admonestată sluga care s-a mulțumit să îngroape talantul încredințat de stăpân și sunt răsplătiți cei doi care riscaseră și astfel dublaseră cantitatea primită (Matei 21,14-30 || Luca 19,11-27).

Într-un cuvânt, cine este pregătit nu eșuează, este recunoscut și primește bună recompensă. Chemării lui Iisus de a intra în Împărăție trebuie să i se răspundă cu generozitate și hotărâre. Cel ce-o primește va fi însoțit de fericire.

5.1.1.4. Mesagerul și mesajul

Mesajul este inseparabil de mesager. Împărăția este inseparabilă de cel ce-o vestește. Iisus sugerează că Dumnezeu a început să se facă prezent prin cuvintele și gesturile lui, fante de lumină într-un întineric rece și ostil: „Cel care e departe de mine este departe de Împărăție” (Toma 82). Chiar de la început, exorcismele sunt poate modul cel mai spectaculos de a semnala această prezență: expulzarea demonilor care tulbură spiritul oamenilor arată că forța răului este învinsă. Există cineva mai puternic ca el, care are, prin definiție, putere, cineva care este capabil să-l lege și să-l supună: cel care înlănțuia este acum înlănțuit. Iisus este mai puternic decât Satana (Marcu 3,27 || Matei 12,29 || Luca 11,21-22).

Tot de la început apar parabolele, metafore care vorbesc despre Împărăție și o anunță, o prezintă, o pun în evidență. Activitatea lui Iisus, în ansamblu, este legată de o convingere personală, comunicată cu perseverență celor care-l ascultă: ceea ce Dumnezeu a început, Dumnezeu va duce la capăt. De aceea există o succesiune de parabole care evidențiază contrastul dintre un început modest, aproape neînsemnat, și un final splendid. Dacă țaranul pune în brazdă sămânța, aceasta crește. În timp ce zilele trec și țaranul își vede de ale lui, sămânța crește, fără oprire, și câmpul se umple la început de fire de grâu, apoi de spice și, până la urmă, de grâu copt. Fără să-și dea seama, grâul e gata și sosește timpul secerișului (v. Marcu 4,26-29). Dacă e un contrast evident între un câmp semănat și un câmp ce așteaptă secerișul, diferența dintre o minusculă sămânță de muștar și planta crescută, atât de robustă că până și păsările își fac cuib între crengi (v. Marcu 4,30-32 || Matei 13,31-32 || Luca 13,18-19) este enormă. Muștarul semănat de om crește fabulos, iar aluatul pus de femeie în trei măsuri de făină dospește toată coca (Matei 13,33 || Luca 13,20-21). Munca pe câmp și în casă sunt izvoarele normale de inspirație pentru parabolele lui Iisus: Împărăția este a lui Dumnezeu și a vieții de zi cu zi. Începutul este insignifiant, dar sfârșitul va fi mareț.

Una dintre parabole – parabola semănătorului – ocupă un loc aparte în tradiția evanghelică și exprimă ferma convingere a lui Iisus că Împărăția va merge înainte și va cunoaște un final magnific. La fel parabola femeii oferă răspuns îndoielilor ucenicilor care visaseră un succes imediat și spectaculos. Iisus răspunde cu încrederea în faptu că Dumnezeu va instaura complet Împărăția sa, mai mult, cu

certitudinea că fiecare clipă a vieții este hotărâtoare și adecvată să primească forța milostivirii lui. Privirea lui Iisus nu se îndreaptă atât spre viitor, cât spre prezent. Iar prezentul este un amalgam de eșecuri și izbânzi, de realități mari și mici. Rezultatele, privite global, pot fi mărunte, dar există spații de fericire și de vindecare care sunt o „izbândă” pentru cei cărora li s-a redat demnitatea și care au fost umanizați prin puterea lui Dumnezeu: păcătosul primit sau bolnavul vindecat găsesc în Împărăție ancora de salvare a vieții lor.

În parabola semănătorului se descriu trei situații în care sămânța se pierde și una în care sămânța fructifică în trei grade. Semințele care cad pe lângă drum nici măcar nu ajung în pământ: vin păsările și le ciugulesc. Cele care ajung în teren pietros, încolțesc repede, căci stratul de pământ e subțire, dar, cum nu au rădăcini profunde, soarele primelor călduri arde micile spice și acestea se usucă. Alte semințe ajung în zona în care cresc ciulini și aceștia, mai puternici decât fragilele spice, le sufocă, astfel că spicele rămân rahitice, fără rod. În schimb, semințele îngropate în pământ mănos rodesc și aici rodul e bun (30 din una), excelent (60), chiar extraordinar (100). Neîmpiedicată de nimic, recolta ajunge unde trebuie și acest fapt face ca eșecurile anterioare să fie uitate (v. Marcu 4,3-9 || Matei 13,3-9 || Luca 8,5-8).

Cu această parabolă, Iisus nu vrea doar să justifice începuturile modeste ale Împărăției lui Dumnezeu, ci vrea să sublinieze că rezultatele activității sale (formate din eșecuri și izbânzi) răspund modului de acțiune al lui Dumnezeu: Împărăția nu sosește triumfal, dintr-o dată, ci se instaurează treptat, într-o alternanță de momente reușite și mai puțin reușite. Împărăția cunoaște momente de impetuzitate și momente de sterilitate și respingere. Dar se impune încrederea: Dumnezeu va încorona printr-o bogată recoltă începuturile care îmbină diferite situații.

Această încoronare este subliniată într-o formă specială în rugăciunea ucenicilor, Tatăl nostru, devenită rugăciunea creștină (Matei 6,9-13 || Luca 11,2-4). Iisus se adresează *către* Dumnezeu din proximitate și pune pe buzele celor ce-l invocă cuvântul „Tată”. În același timp, vorbește despre proximitatea *lui* Dumnezeu prin primele două solicitări ale rugăciunii, care pot fi considerate paralele. În prima („sfințește numele tău” sau, în traducerea cea mai frecventă, „sfințească-se numele tău”) se cere Tatălui să acționeze și să-și manifeste puterea și gloria sa, ca toți să-l poată recunoaște ca Dumnezeu,

Stăpân al Universului și prieten al săracilor și oprimaților. În a doua („fă să vină Împărăția ta” sau, în traducerea cea mai comună „vie Împărăția ta”), ucenicul cere ca Dumnezeu să instaureze curând, total și deplin, Împărăția sa și ca mântuirea sa să strălucească de la un capăt la altul al pământului. Împărăția celui care este Sfânt va însemna triumful dreptății și al păcii, al binelui și al adevărului, dincolo de frontierele stricte ale Israelului, astfel încât se va împlini o speranță comună tuturor oamenilor.

Speranța într-un viitor al plenitudinii își are rădăcinile în certitudinea semnelor Împărăției, deja vizibile în activitatea lui Iisus. Acest discret început este însă esențial, căci arată angajarea lui Dumnezeu față de omenire și nevoile ei și dă forță speranței oamenilor. Nu este contradicție între a cere să vină Împărăția pe deplin și a afirma că există deja semne ale venirii ei. Nu este vorba de o disjuncție de tip logic („Împărăția este sau nu este aici”), ci despre ceva paradoxal („Împărăția nu este aici și deja începe să fie aici”). De aceea, ucenicul cere ca Împărăția să vină și, în același timp, Iisus îi cere să intre în ea. Viitor și prezent, cum afirmă G. Stanton, sunt juxtapuse, conviețuiesc – nu fără tensiuni – în predicarea lui Iisus (și în viața fiecărei făpturi umane!).

Pe această linie de îmbinare între prezent și viitor, Tatăl nostru continuă cu încă trei solicitări: una referitoare la trup (pâinea de toate zilele și, în același timp, pâinea de la masa cerească), una referitoare la relațiile dintre Dumnezeu și noi și dintre noi și aproapele nostru (iertarea primită de la Dumnezeu corespunde iertării oferite celor ce ne-au greșit) și, o a treia, referitoare la sprijinul spiritual (ajutorul hotărâtor în clipa ispitei). Tradiția care stă la baza Evangheliei după Matei a accentuat dimensiunea cotidiană din Tatăl nostru și a introdus două solicitări foarte oportune: una explicând ce înseamnă că Dumnezeu își instaurează Împărăția (atât în cer, cât și pe pământ, trebuie să se realizeze ce vrea Dumnezeu, „facă-se voia ta precum în cer, așa și pe pământ”); cealaltă („ne izbăvește de cel rău”, pentru a explica eliberarea de ispită prin intermediul cauzelor (cel Rău, adică Satana) și consecinței ei (căderea în rău).

Dacă Tatăl nostru este rugăciunea prin definiție, Fericirile sunt nucleul mesajului lui Iisus. Iar dacă în Tatăl nostru el vorbește din proximitatea lui Dumnezeu, Fericirile sunt spuse din proximitatea celor săraci, înfomețați, nefericiți și denigrați. Mesajul izvorăște, din nou, din experiența concretă de milostivire și compasiune a lui Iisus.

mesagerul Împărăției, și care, în ultimă instanță, vine de la Dumnezeu însuși, cel ce l-a trimis (v. Matei 5,3-4.6.11-12 || Luca 6,20-23). În Fericiri, Dumnezeu stă alături de cei care se află la nevoie și nefericire și nu au pe nimeni să-i apere. De aceea, cei mai loviți de nenorocire sau de nedreptate devin oameni fericiți și binecuvântați: în Împărăția lui Dumnezeu se produce o răsturnare a situațiilor, căci tocmai ei, săracii, sunt cei preferați, prietenii lui Dumnezeu. În pofida lipsurilor care îi oprimă, au o viață plină de sens, căci Dumnezeu le dăruiește prietenia și compania sa. Împărăția „este” (nu doar „va fi”!) a săracilor și, la fel, despre răsplata celor denigrați se spune că „este mare în cer”. Speranța este îndreptată spre prezent, căci Dumnezeu le este alături celor care trec prin încercări și nevoi.

Așadar, Împărăția este a lor, căci le-a fost deja acordată răsplata cerească. Prima și a patra fericire subliniază motivele fericirii care transformă viața săracilor (Luca 6,20.22-23). Pe de altă parte, celor care acum suferă de foame li se garantează că Dumnezeu îi va sătura și va face să trăiască fără spaimă. Viitorul este prezentat și pentru aceștia ca un timp și spațiu al plenitudinii, căci Dumnezeu – unicul bine, cel ce are cheile vieții și morții – îi va face să intre într-o Împărăție unde nu va fi sărăcie, nici suferință. Cum afirmă cartea Apocalipsei: „Și va șterge orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi; nici plângere, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi, căci cele dintâi au trecut” (21,4). Noutatea Fericirilor este că prezentul este transformat pe măsură ce Dumnezeu se implică personal în viața săracilor de pe pământ și le deschide larg porțile Împărăției sale, îi face moștenitorii ei. Iisus îi proclamă pe cei săraci fericiți fiindcă ei sunt cei dintâi prieteni ai Domnului, aici și acum, și apoi, când Împărăția se va instaura complet, vor avea în ea un loc de onoare.

Ca și la Tatăl nostru, tradiția creștină a amplificat Fericirile adaptându-le noilor situații în care s-a aflat comunitatea creștină timpurie. Fericirea celor denigrați și urmăriți (a patra din cele menționate) exprimă dificultățile și tribulațiile lor (v. o descriere în Matei 10,17-25). Spre a sublinia că Împărăția lui Dumnezeu nu se va instaura fără o judecată care va stabili ce fel de viață a dus fiecare, Luca a inclus în Evanghelia sa patru nefericiri. Acestea sunt o punere în gardă adresată celor care trăiesc mulțumiți de ei înșiși și indiferenți la nevoile altora (Luca 6,24-26): bogații, cei sătui și fără nici o grijă, cei ce se bucură de succes și de o bună reputație. Toți aceștia se

hrănesc deja din fericirea „lor” și nu simt nevoia fericirii venite de la Dumnezeu.

Tocmai spre a arăta că Fericirile sunt un program de viață, Evanghelia după Matei se referă la „săracii cu duhul”, respectiv cei ce trăiesc spiritual în apropierea lui Dumnezeu în umilință, care i se supun și încearcă să-i facă voia, deși aceasta implică pentru ei persecuții, cei ce au milă de alții cu o inimă curată și sinceră, cei care lucrează pentru pace. Cele cinci fericiri proprii lui Matei contribuie astfel la conturarea profilului ucenicului lui Iisus ca om care crede în Dumnezeu și nu abandonează cauza omului: bucuria, în Împărăție, este și va fi deplină (Matei 5,5.7-10).

5.1.1.5. Deciziile finale

Oferta mântuirii este o constantă în mesajul lui Iisus. Cu răbdare și generozitate, Dumnezeu pe care Iisus îl anunță se apropie de oameni și le oferă iertarea și mila. În parabola despre grâu și neghină, stăpânul holdei nu vrea să anticipeze separarea dintre planta bună și rea și le cere oamenilor săi să le lase să crească împreună până „la vremea secerișului” (Matei 13,24-30). Va veni timpul despărțirii. Acum e timpul salvării. O salvare care ajunge până la marginile poporului evreu, adică săracii, bolnavii, păcătoșii și copiii, și, ocazional, depășește frontierele acestui popor: centurionul străin din Cafarnaum și cananeana din Tir sunt două exemple.

Am comentat deja (5.1.1.1.) că una din diferențele dintre doctrina rabinului Iisus și alte doctrine iudaice contemporane este aceea că el nu vorbește despre înfrângerea și supunerea popoarelor păgâne de către poporul lui Israel, înțelese ca semne ale restaurării poporului legământului. În nu puține texte iudaice, precum Psalmii lui Solomon¹ (17), sfârșitul istoriei se caracterizează printr-o răsturnare profundă: opresorii Israelului suferă cea mai rușinoasă înfrângere din partea celor pe care până acum i-au oprimat. În alte texte, popoarele străine sunt acceptate ca pelerini la Sion și la Ierusalim și recunosc Dumnezeul lui Israel. În predicarea lui Iisus însă situația se inversează: membri ai poporului – cărora le era destinată Împărăția – sunt expulzați, în timp ce străini veniți de la

¹ Apocrifă a Vechiului Testament, din sec. I î.Hr. (n. trad.).

marginile lumii se așază la masa cerească cu patriarhii Israelului (Matei 8,11-12 || Luca 13,28-29).

Refuzul de a lega mântuirea de apartenența etnică sau religioasă este confirmat în grandiosul tablou al judecării finale (Matei 25,31-46), în care criteriul intrării în Împărăție este doar compasiunea pentru cei neînsemnați: înfometajii, însetajii, străinii, dezbrăcații, bolnavii, intermițații. Și aici – textul a primit o puternică amprență a tradiției creștine, chiar dacă nucleul concordă total cu ce spune Iisus – cei adunați în fața Fiului omului, care acționează ca judecător universal, sunt „toate neamurile” fără excluderi și preferințe. În mod semnificativ, judecătorul, Iisus, se identifică cu săracii și neînsemnații de pe pământ, de oriunde ar fi, pe care îi numește „frați ai mei”. Scena reprezintă o concepție nouă asupra verificării proiectului personal, în care comportamentul milostiv concret ia locul unor norme rituale sau legale. Orizontul Împărăției nu este, așadar, limitat de așteptările Israelului ca popor al legământului.

Este adevărat însă că Iisus se mișcă aproape exclusiv în Israel și că Israelul, poporul său, este cadrul și destinatarul activității sale. O dovadă tangibilă sunt referirile la salvare, dar și la judecată (rezervată acelor care s-au îndepărtat voluntar de mântuirea ce li s-a oferit). Dumnezeu lui Iisus este, cum a remarcat M. Reiser, un Dumnezeu viguros, un foc care însuflețește prin compasiunea lui, dar care se poate transforma într-un foc devorator pentru cei care îl reping pe el sau pe trimisul său. Această corespondență între cer și pământ, între Iisus și Dumnezeu, este indicată cu claritate într-o sentință referitoare la Fiul omului, personajul căruia îi este încredințată judecata finală. Spune Iisus: „Oricine va mărturisi pentru mine [mă va recunoaște] înaintea oamenilor, și Fiul omului va mărturisi pentru el înaintea îngerilor lui Dumnezeu. Iar cel ce se va lepăda de mine înaintea oamenilor, lepădat va fi înaintea îngerilor lui Dumnezeu” (Luca 12,8-9 || Matei 10,32-33). Este o legătură strânsă între salvare și admonestare, căci ambele derivă din suveranitatea pe care Dumnezeu o exercită asupra lumii, a oamenilor și a istoriei. Această suveranitate, energetică și exigentă, intră în acțiune când Iisus vorbește și acționează și cheamă la pocăința inimii, și în vederea judecării divine finale.

Iisus nu folosește amenințarea pentru a-i impresiona pe cei ce-l ascultă, dar se referă constant la realitățile care se situează în spațiul prezent și mai îndepărtat. Nu lipsesc, în acest sens, exemplele luate din Scripturi sau din fapte contemporane sau din parabole înrudite

cu înțelepciunea populară. De exemplu, înainte de potop, în timpul lui Noe, sau înainte de distrugerea Sodomei și a Gomorei, în timpul lui Lot, toți trăiau liniștiți rutina unei vieți care se transforma treptat într-un drum fără ieșire, până când dezastrul i-a surprins pe toți (v. Matei 24,37-39 || Luca 17,26-30). Tot așa trăia fără să se teamă de nimic – mai mult, plin de proiecte – un om bogat care voia să construiască noi hambare ca să-și păstreze bunurile și bogatele recolte adunate. El însuși își rezuma viața în: „odihnește-te, mănâncă, bea, veselește-te”. Dar moartea l-a lovit brusc pe acel nechibzuit și n-a avut timp nici să-și dicteze testamentul (v. Luca 12,16-20). De aici avertismentul lui Iisus: „Fiți (precum) călători(i)” (Toma 42). Un alt bogat, care umbla îmbrăcat ca un rege și trăia în opulență fără să-i pese de săracul care zăcea la poarta casei lui, a ajuns, potrivit legii vieții, în împărăția morții și acolo situația s-a schimbat total: Lazăr, săracul plin de răni uitat de cel bogat, care se mulțumea să mănânce fărâmele căzute de la masa acestuia, a găsit mângâiere în sânul lui Avraam, în timp ce bogatul, în cazne, îi cerea lui Lazăr o picătură de apă de pe degetul lui să-i răcorească limba. Era o solicitare imposibilă, în afara timpului, care s-ar fi putut evita doar în viață, ascultând Scripturile și pocăindu-se (v. Luca 16,19-31). Cine se pocăiește este un „cambist experimental”, cineva care a știut să facă o afacere bună (*Omiliile Pseudo-Clementine* 2,51,1).

Gândul morții ca motiv al pocăinței apare și în două episoade istorice, deja amintite, din timpul vieții lui Iisus: cazul galileenilor masacrați de Pilat și cazul celor 18 victime pe care le-a făcut prăbușirea turnului din Siloam (v. Luca 13,1-5). Viitorul se joacă în prezent și nu este înțelept să uiți, inconștient sau interesat, fragilitatea existenței proprii. Clipa prezentă nu este eternă și bogățiile ar putea fi un miraj care să te facă să crezi așa. De aceea, fiindcă viața e scurtă și are un început și un sfârșit, acum e timpul de a lua hotărârile, de a „investi” energiile în cel mai bun mod posibil. Cui nu se trezește și se refugiază în căutarea unei siguranțe nerodnice, i se poate întâmpla asemenea celui de-al treilea slujitor din parabola cu talanții: a ascuns banii care-i fuseseră încredințați și la sfârșit n-a rămas cu nimic. Se știe că cine nu riscă și cine nu îndrăznește nu câștigă nimic, poate rămâne în afara Împărăției (Matei 25,14-30 || Luca 19,11-27). Nu trebuie să sperie faptul că drumul e greu și poarta strâmtă. După o intrare dificilă există de obicei un spațiu magnific care justifică din plin efortul anterior. Trebuie doar știută direcția de mers (Matei 7,13-14 || Luca 13,24). O știa bine administratorul abil și inteligent

care, înainte de a fi dat afară, începe să reducă sumele datornicilor stăpânului său, ca să-și facă prieteni și să-și pregătească astfel viitorul (Luca 16,1-7). Prezentul este pentru Iisus un timp decisiv și plin de decizii.

Întrebarea cine se va putea prezenta fără teamă în fața Judecării universale (Luca 21,36) nu este eliminată din mesajul lui Iisus care, în acest punct, se dovedește un urmaș al lui Ioan Botezătorul și al predicării lui. Gândul judecării finale se juxtapune gândului morții: moartea și judecata finală nu sunt departe. Este o trecere naturală între situația trăită acum și momentul când se va da seamă. Sub acest aspect, Iisus insistă pe responsabilitatea fiecăruia, mai mult decât pe amenințarea condamnării. Exemplul celui care se duce la tribunal împreună cu cel care vrea să-l acuze reflectă nevoia de a rezolva neînțelegerea până nu e prea târziu: odată ajunși în fața judecătorului, decizia acestuia poate fi în defavoarea ta și ai putea ajunge la închisoare (v. Matei 5,25-26). Trebuie, deci, primit mesajul Împărăției și schimbată viața proprie înainte să vină o sentință definitivă. Judecata clarifică și separă. Sfârșitul nu e la fel pentru toți: „În noaptea aceea vor fi doi într-un pat; unul va fi luat, iar celălalt va fi lăsat. Două [mori] vor măcina împreună; una va fi luată și alta va fi lăsată. Doi vor fi în ogor; unul se va lua, altul se va lăsa” (Luca 17,34-35 || Matei 24,40-41). Sau, în parabola năvodului, pescarii „au ales în vase pe cei buni, iar pe cei răi i-au aruncat afară” (Matei 13,47-49). Alegerea, însă, o fac pe mal, nu înainte: Dumnezeu lui Iisus este răbdător, lasă loc fiecărui om să trăiască pentru bine și să repună balanța în echilibru.

De-a lungul predicării, Iisus întâlnește refuzul mesajului său, insensibilitatea în fața evangheliei. Sunt oameni care se exclud ei înșiși de la mântuire, care rămân rezervați sau disprețuiesc ceea ce văd și aud. Iisus este atât de convins de importanța anunțului său, încât îl surprinde lipsa de credință a celor ce ar fi trebuit să-l primească cu entuziasm (v. Marcu 6,6, referitor la oamenii din Nazaret). Unele citate din profeții lui Israel ajută găsirea răspunsului la un fapt adesea de neînțeles. În acest sens, Isaia 6,9-10 („Cu auzul veți auzi și nu veți înțelege și, uitându-vă, vă veți uita, dar nu veți vedea”) servește ca referință în capitolul parabolilor (v. Marcu 4,12 || Matei 13,14-15 || Luca 8,10). Iisus întâlnește și entuziasm și răceală, și acceptare și respingere. Nu de puține ori, răspund cu un entuziasm debordant cei

mai îndepărtați de practica religioasă și de normele religiei iudaice, în timp ce practicantii Legii se distanțează și nu reușesc să aibă încredere în rabinul galileean care vorbește cu vigoarea profeților.

Într-adevăr, Iisus folosește un limbaj asemănător vechilor profeți ai Israelului pentru a caracteriza pe cei ce refuză mesajul Împărăției. Cuvintele cele mai energice se referă la așezările galileene în care a înfăptuit o bună parte din minuni: Corazin, Betsaida și Cafarnaum, centrul activității sale. Au avut norocul să vadă direct semne extraordinare de vindecare și eliberare și, cu toate acestea, nu s-au pocăit. Este neîndoielnic că acestora li se poate aplica ceea ce Iisus, potrivit lui Luca 19,44, aplică la Ierusalim: „Nu ai știut să recunoști clipa în care Dumnezeu a fost la tine”¹ (v. 4.5.3.1.).

Al doilea grup apostrofat similar sunt capii Israelului, mai ales învățătorii Legii și fariseii (Matei 23,13-33 || Luca 11,37-48). Iisus amintește refuzul lor și le demască purtarea ipocrită și arogantă, atentă la preceptele nesemnificative ale Legii și neatentă la ceea ce e cel mai important. (V. 4.5.4.)

Condamnarea se îndreaptă și spre un al treilea grup sau „strat”, „oamenii acestei generații (acestui neam)” sau, simplu, „generația aceasta (neamul acesta)”, care n-au primit cuvintele înțelepciunii și chemările lui Iisus la pocăință. Ironic, el spune că, în „ziua judecării”, acuzatorii fiilor lui Israel – ai acelor care au refuzat mesajul Împărăției – vor fi străini precum regina din Saba, venită special să-l asculte pe regele înțelept Solomon, sau locuitorii Ninivei, orașul pe care Dumnezeu voia să-l distrugă pentru păcatele lui, care au luat în seamă predicile profetului Iona, când le-a cerut să se pocăiască (Matei 12,41-42 || Luca 11,31-32) (v. 4.5.3.1.).

Rezumând, Iisus a întâlnit refuzul față de predicarea sa și, în fond, față de el și acest lucru dureros și dur l-a determinat să folosească imagini viguroase, deseori luate din imaginarul biblic cel mai popular pentru a caracteriza, într-un limbaj profetic, dimensiunile și consecințele refuzului. În nici un caz, însă, nici pentru Cafarnaum, „patria sa”, Iisus nu decretează condamnarea eternă și ireversibilă, în ciuda caracterului energic, deseori amenințător, al cuvintelor sale. Deciziile finale aparțin doar Tatălui, nu sunt ale Fiului, nici ale ingerilor (v. Marcu 13,32), chiar dacă toate i-au „fost date de către Tatăl” (Matei 11,27 || Luca 10,22). Ne putem, deci, întreba, cum este Dumnezeu, Tatăl, vestit de Iisus.

¹ În Biblia Ortodoxă românească: „nu ai cunoscut vremea cercetării tale”.

5.1.2. Dumnezeu, Tatăl tuturor, vestit în parabole

Iisus nu și-a „inventat” Dumnezeul. Nu există Dumnezeul lui Iisus, pe de o parte, și Dumnezeul lui Avraam, pe de altă parte. Dumnezeul al cărui Fiu se consideră este Dumnezeul creator și grijuliu, Dumnezeul patriarhilor, Dumnezeul exodului și Sinaiului, Dumnezeul lui David și Solomon, al profeților și al înțelepților, într-un cuvânt, Dumnezeul lui Israel, căruia în fiecare zi evreul pios – și, prin urmare, și Iisus – îi adresează rugăciunea *Shema*: „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeu nostru este singurul Domn” (Deuteronomul 6,4). Așa începe răspunsul pe care Învățătorul din Nazaret îl dă unui învățător al Legii interesat de prima și cea mai importantă poruncă a Legii iudaice (v. Marcu 12,28-29). Dumnezeul pe care îl anunță Iisus este „iubitor de oameni, milostiv, îndelung răbdător, plin de îndurare și de dreptate”, cuvinte cu care el însuși i s-a arătat lui Moise pe Sinai (Exodul 34,6) și care au fost reluate în cărțile Profeților și în Psalmi (v., ca exemplu, Ioil 2,13 și Psalmul 145,8). Ca atare, nu există nici un motiv de a opune Dumnezeul de pe Sinai – al credinței iudaice – și Dumnezeul lui Iisus – al religiei creștine – ca și cum ar fi cel rău și, respectiv, cel bun, cel crud și cel milos. O opoziție de acest fel falsifică total convingerile și mesajul lui Iisus.

Sunt, însă, unele accente în felul în care vorbește Iisus despre Dumnezeu, care dau un caracter aparte cuvintelor lui. Pe de o parte, când se referă la Dumnezeu, Iisus preferă un termen („tată”) tuturor celorlalte posibile („domn”, „împărat”, „judecător”, „păstor”, „sfânt”, „preaînaltul”...). Este o alegere premeditată între numeroasele posibilități oferite de tradiția iudaică atât în Scripturi, cât și în afara lor. Pe de altă parte, Iisus vorbește despre Dumnezeu și despre acțiunea sa în lume prin intermediul parabolilor, aforismelor, sentințelor, imaginilor cu rădăcini în viața obișnuită și în înțelepciunea comună, apropiată poporului, nu rezervată teologilor de profesie, învățătorilor Legii. Lumea lui nu este a silogismului, ci a metaforei. Așa umple de conținut precis cuvintele cele mai frecvente din vocabularul propriu-zis religios. „Dumnezeu” (sau, prin metonomie, „cer”) și „Tată”. În al treilea rând, cum am văzut în paragraful anterior, Iisus nu edulcorează imaginea lui Dumnezeu, înlăturându-i posibilele asprimi, nici invers, nu îi ascunde gloria, puterea și suveranitatea. Dimpotrivă, în expresia „Împărăția lui Dumnezeu” se păstrează și se accentuează prezența activă și implicată a lui Dumnezeu în istoria umană, în ansamblu și în fiecare

om în particular. De aceea, mântuirea sa își deschide drum cu putere și dezactivează puterea răului și a principelui lui, Satana: bunătatea se răspândește pe pământ.

5.1.2.1. Un Dumnezeu surprinzător

Dumnezeul pe care îl anunță Iisus rupe barierele ridicate de calitățile și capacitățile personale, atenuază diviziunile dintre oameni pe bază de virtuți morale sau opțiuni de viață. Iisus îl prezintă ca pe Tatăl din ceruri care „face să răsară soarele și peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drekți și peste cei nedreți” (Matei 5,45). Dumnezeu acționează fără restricții și fără condiționări, fără măsuri și evaluări dinainte. Inclusiv cei răi și cei nedreți, prieteni ai răului, nu ai binelui, au dreptul să fie primiți la el, știu că-i va trata la fel ca pe ceilalți. Cum subliniază J. Dupont, Iisus afirmă că și cei răi au dreptul să fie iubiți. Raționamentul simplu cu soarele și ploaia are menirea de a înfățișa un adevăr profund: Dumnezeu nu face distincții între oameni, nici Iisus nu face, cum și recunosc fariseii care-i pun problema tributului (Matei 22,16). Evanghelia lui Iisus depășește prima distincție când e vorba de aprecierea cuiva (e om bun/rău) cu un argument foarte prozaic, dar eficient: „soarele răsare pentru toți”, buni și răi. Sau, mai bine spus, Dumnezeu face să răsară soarele la fel pentru toți. Această constatare reprezintă pentru Iisus o dovadă incontestabilă a unui lucru simplu, dar aproape neașteptat: Dumnezeu este Tatăl tuturor oamenilor, și al celor care trăiesc departe de el, păcătoșii.

Parabolele sunt, cum am spus, limbajul adecvat, viu, plin de imagini, pentru a vesti, fără încorsetarea și apăsarea conceptului, Dumnezeul ce vrea să fie Tatăl tuturor, chiar și al celor ce s-au îndepărtat de el. Un bun exemplu de îndepărtare este oaia pierdută, pornită pe un drum singură, departe de celelalte 99 ale păstorului. Va risca păstorul pentru o singură oaie? Poate că nu, poate că nu e foarte recomandabil, poate e chiar neproductiv. Dar cum nu se resemnează să piardă nici o oaie, va pleca în căutarea celei pierdute și efortul lui va fi răsplătit: se va întoarce mulțumit acasă, cu oaia găsită. Dumnezeu nu se resemnează să piardă nici unul din fiii lui, îl va căuta și se va bucura când cel pierdut s-a regăsit pe sine și a regăsit drumul spre țarc. Pare ciudat, dar este adevărat: bucuria pentru această oaie ajunge să fie mai mare decât pentru restul de 99. Iisus

nu pune limite bucuriei lui Dumnezeu (v. Matei 18,12-14 || Luca 15,3-7), cum nu pune limite nici prieteniei lui cu cei care s-au pierdut. Există o concordanță deplină între ceea ce spune Iisus despre Dumnezeu și comportamentul propriu, adesea supus criticilor evreilor stricți. Parabolele sunt terenul neutru în care punctele de vedere ale naratorului (Iisus) și ale celor ce îl ascultă (în acest caz, fariseii) se intersectează și, prin dialog, Iisus atrage de partea sa pe cei care, la început, se arătau refractari să-l accepte. O narațiune excepțională este parabola fiului risipitor, în care punctul de vedere al lui Iisus este reprezentat de tată, iar opinia criticilor săi, de fratele mai mare (v. Luca 15,11-32). Povestirea începe cu o agresiune și o abdicare: fiul mezin se revoltă contra tatălui și-i cere partea de moștenire, renunță, cu alte cuvinte, la condiția lui de fiu. Dar unei pierderi dorite îi urmează una impusă de puțină lui minte: fiul respectiv ajunge fără bunuri și fără demnitate, paznic de porci, meseria cea mai înjositoare pentru un evreu. Nu are decât o soluție: să se întoarcă în casa tatălui, dar, gândeste el, ca argat, nu ca fiu. Surpriza vine când tatăl îl primește ca fiu, cu o mare petrecere, „Căci acest fiu al meu mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat [l-am regăsit]”. Iubirea tatălui nu pune condiții, tatăl nu se resemnează să-și piardă fiul cel mic, așa cum nu vrea să rămână nici fără cel mare. Mai mult, vrea să-l recupereze. Fiul cel mare nu s-a mișcat de acasă, dar se simte argat, străin, cineva ce-și reclamă măruntele drepturi (o mică sărbătoare, din când în când, cu prietenii) și e indignat că fratele ce plecaseră de-acasă e tratat ca fiu. Fiul cel mare nu înțelesese niciodată că are tată, mai degrabă îl confundase cu un stăpân. De aceea acum, în plină petrecere, tatăl se duce la el și-i cere să intre în casă ca fiu („tu totdeauna ești cu mine și toate ale mele ale tale sunt”) și să se bucure și el de regăsirea celui ce fusese pierdut. Dumnezeu vrea să ierte și iartă. A înțeles aceasta cel întors umilit, ca argat, și a fost primit ca un fiu. Dar și cel rămas acasă trebuie să înțeleagă cine e Dumnezeu: un Tată care, evident, e fericit când poate să-și vadă fiii reuniți și împăcați.

O parabolă cu surprize este aceea a lucrătorilor dintr-o vie (Matei 20,1-15). Prima surpriză e că stăpânul viei se duce de cinci ori în piața satului ca să tocmească lucrători – ultima oară în al unsprezecelea ceas al zilei (!), înainte de apusul soarelui. Poate proprietarul este îngrijorat că în agricultură există oameni care n-au ce lucra; sau poate are o moșie mare și-i trebuie mulți lucrători ca să termine

repede treaba rămasă. Naratorul nu spune de la început. Trebuie așteptat. Această narațiune parabolică, ca atâtea altele, arată doar într-un mod indirect motivațiile comportamentului personajelor. Vine seara și ceasul plății. Atunci apare a doua surpriză: cei care au lucrat doar o oră primesc suma convenită pentru o zi întreagă, un dinar. Este însă o surpriză relativă: stăpânul acesta este aparte, ia oameni la lucru cu o oră înainte de sfârșitul zilei de muncă. Adevărata surpriză vine când își primesc plata cei ce au lucrat toată ziua: tot un dinar. Protestul e unanim și pare pe deplin justificat. Nu e drept să primească aceeași sumă cei ce au muncit douăsprezece ore și cei ce au muncit doar o oră. Și în parabola fiului risipitor fiul mare acuza nedreptatea care i se face în comparație cu cel care risipise banii tatălui și fusese primit acasă de parcă nimic nu se întâmplase. Unde sunt echitatea și dreptatea, corespondența dintre muncă și plată? Este protestul și revolta celor care ascultă – și astăzi încă – această narațiune incomodă din perspectiva strictei „dreptăți”.

Răspunsul stăpânului viei reprezintă punctul de vedere al lui Iisus și, în ultimă instanță, atitudinea lui Dumnezeu care își face simțită prezența în lume cu Împărăția sa. Proprietarul vrea să arate, în primul rând, clar, că nu a comis nici o nedreptate: se înțelesese cu primii muncitori la un dinar plata unei zile și le-a dat ce le-a promis. De ce protestează? În al doilea rând, subliniază proprietarul, el poate face ce vrea cu banii lui. Cine-i poate nega libertatea de a plăti la fel toți muncitorii angajați? În final, stăpânul sugerează o explicație a nemulțumirii muncitorilor angajați la prima oră: „Sau ochiul tău este rău, pentru că eu sunt bun?” (o altă traducere: Ești invidios că sunt eu generos?). Dacă privirea lui ar fi bună, toată ființa lui ar fi luminoasă și n-ar fi loc pentru invidie (v. Matei 6,22-23 || Luca 11,34-36). În parabolă sunt în discuție două tipuri de dreptate: cea proporțională și cea generoasă, cea care se bazează pe recompensa strictă pentru ce a făcut cineva și cea bazată pe libera decizie a celui ce vrea să răsplătească. Există o dreptate minimă, care pare mai „dreaptă”, și o dreptate generoasă, supraabundentă, aceea a Dumnezeului lui Iisus.

Într-adevăr, stăpânul viei dă dovezi de generozitate neobosită. E modul lui de a se purta cu oamenii, ceea ce-l definește și identifică. Dumnezeul pe care Iisus îl vestește este magnific conturat în comportamentul acestui proprietar. Bunătatea lui nu cunoaște granițe, nici măcar cele impuse de ceea ce se înțelege în mod curent prin dreptate. Vrea să fie generos cu toți fiii săi, mai ales cu cei cărora nu le-a dat nimeni atenție sau, mai bine spus, cu cei pe care nu conta

nimeni și care erau în piață și așteptau. Acești muncitori, cei din ceasul al unsprezecelea, singuri în piață, fără nici o posibilitate, dar dornici să meargă la vie, sunt păcătoșii, marginalii religioși, cei pe care nu contează nimeni când va sosi ceasul unui nou impuls pentru Israel. Sigur nu contează pe ei practicanții Legii, lucrătorii chemați în primul ceas, dar incapabili să înțeleagă pe acest Iisus venit să-i cheme „pe păcătoși” (Marcu 2,17 || Matei 9,13 || Luca 5,32). Din nefericire, nu înțeleg că protestul lor este adresat, în ultimă instanță, Dumnezeului grației și al iertării în care, susțin ei, cred. Acest Dumnezeu, vestit de Iisus, arată un chip generos pentru cei aflați departe de el, dar de care el însuși a vrut să se apropie ca să-i ajute să intre în Împărăție. Această căutare surprinzătoare zdruncină respectarea Legii, realizările și meritul ca unic și absolut criteriu. Primirea pe care o face tuturor și purtarea prietenoasă a lui Iisus cu toți, inclusiv cu păcătoșii, se bazează pe Dumnezeul care dă dovadă de o bunătate nelimitată. Acesta e modul de acțiune al lui Dumnezeu.

Ospățul este imaginea cea mai curentă în iudaism pentru a descrie împărăția finală a lui Dumnezeu. Nu este surprinzător că Iisus a reluat-o pentru a construi una dintre parabolele sale cele mai emblematice (Matei 22,1-10) || Luca 14,16-24). Personajul principal este un om care se hotărăște să organizeze un mare ospăț cu lume multă. Un mare ospăț se măsoară, concret, prin numărul invitaților. Și, tocmai din acest motiv, ospățul e pe punctul de a eșua răsunător: cei ce acceptaseră invitația o declină în ultima clipă, aducând o serie de scuze mai mult sau mai puțin convingătoare care lasă să se întrevadă lipsa de interes. Pentru amfitrion, surpriza este enormă: are casa pusă la punct, mâncarea pregătită, dar nu sunt oaspeți.

Atunci, incapabil să tolereze o situație la jumătate de drum între neglijență și ingraturitate, omul reacționează cu rapiditatea celui care se simte jignit. Își trimite imediat servitorul să caute, prin oraș și împrejurimi, niște oaspeți siguri: săracii și invalizii, orbii și schiopii, vagabonzii și cei ce trăiesc în stradă, bolnavii și dezmoșteniții soartei, cei pentru care un asemenea ospăț va fi o mare sărbătoare. Curând casa se umple. Cei pe care nu conta nimeni răspund rapid, cu entuziasm: aveau nevoie doar să fie invitați de cineva, cineva să se gândească la ei și să-i primească în casa lui. Amfitrionul reușește, până la urmă, să-și facă ospățul, cu niște meseni neobișnuiți, dar motivați și recunoscători pentru invitație.

Împărăția nu putea eșua din cauza dezinteresului și orgoliului, a suficienței vane și vanitoase a celor ce-au fost invitați să intre, dar, la ora adevărului, dau înapoi. N-au înțeles că trebuie căutată, cum spune Iisus, „mai întâi Împărăția lui Dumnezeu” (Matei 6,33 || Luca 12,31) și trebuie amânate grijile lor „urgente” (cumpărat pământ, achiziționat boi, căsătorie). Căpeteniile Israelului, cei ce respectă scrupulos Legea, nu sunt interesate de mesajul lui Iisus. Nu văd în el unicul prilej de a se regăsi cu Dumnezeu și de a-și înnoi inimile, purtați fiind de grijile vieții. Știu că au primit o invitație, dar, în momentul intrării în sala ospățului, în momentul deciziei de a primi mesajul Împărăției, aduc doar scuze. Ei amintesc de fiul cel mare și de lucrătorii din primul ceas, cei care au protestat contra compasiunii tatălui și, respectiv, a generozității stăpânului viei. Invitații din parabolă se retrag pur și simplu, aducând diverse motive: pentru ei, cu siguranță, Împărăția nu e o comoară sau o perlă neasemuită!

În schimb, cei care la început nu fuseseră invitați devin mesenii marelui ospăț: săracii și bolnavii primesc vestea cea bună a Împărăției și intră fără să se îndoiască. Dumnezeu primește în Împărăția lui pe toți, indiferent de condiție. Doar cei simpli primesc revelația bunătății lui Dumnezeu și ajung primii, în timp ce învățații și experții nu iau în seamă ce li se oferă. Se produce o răsturnare în reacțiile celor ce primesc vestea Împărăției. Parabola o constată: răspund cei de departe, cei dintâi îl refuză. Datul înapoi și scuza sunt, însă, o formă subtilă de manifestare în fața unui Dumnezeu care-și deschide casa fără deosebiri între oameni. Este Tatăl tuturor celor ce stau la masa Împărăției, inclusiv, și mai ales, al săracilor.

În cele patru parabole anterioare, personajele se mișcă în planul imaginii expresive. Dumnezeu e evocat ca păstorul celor o sută de oi, tatăl celor doi fii, proprietarul viei sau omul care organizează ospățul. În parabola fariseului și a publicanului (vameșului) (v. Luca 18,10-14), personajele au însă nume, reprezintă, adică, ceea ce sunt și sunt ceea ce reprezintă. Aici Iisus dă dovadă de o obiectivitate rafinată, căci parabola e un instrument de dialog și un vehicul de înțelegere care eșuează dacă autorul parabolei își îndreaptă ascultătorii contra unuia sau altuia din cele două personaje. De aceea, portretele fariseului și vameșului sunt de-o transparentă absolută.

Scena are loc în templul din Ierusalim, unde cei doi bărbați au venit să se roage. Sunt figuri antitetice. Unul este tipul evreului

religios și practicant, ireproșabil și respectat pentru virtutea lui. Celălalt este exemplul cel mai clar de evreu care întoarce spatele Legii, care trăiește din abuzul fraudulos și din extorcare, posibile din cauza sistemului roman și irodian de impozite; este o persoană disprețuită, care exercită o îndeletnicire prost văzută. Fariseul, în rugăciunea lui, își face un portret exact, de om ce respectă scrupulos Legea și căruia nimeni – nici chiar Dumnezeu – nu-l poate reproșa nimic. Se mândrește că nu e hoț, nedrept sau adulterin, că postește două zile pe săptămână, că plătește dijmă a zecea parte din tot ce câștigă, chiar și din ierburile sălbătice, unul din produsele cele mai ieftine. E mulțumit de virtutea lui și mulțumește lui Dumnezeu „că nu sunt ca ceilalți oameni”, evident nici „ca acest vameș”. Rugăciunea lui e veridică: Dumnezeu, care cunoaște inimile oamenilor, știe că spune adevărul despre viața lui. Din mâinile lui au ieșit numai lucruri bune.

În schimb, publicanul nu poate prezenta lui Dumnezeu o viață cinstită și dreaptă: el nu respectă Legea. Îi poate arăta doar păcatele lui. Stă într-un colț din curtea interioară a Templului și, cu ochii în pământ, se lovește cu pumnii în piept în semn de pocăință. E un păcătos și nu o ascunde. Știe că trăiește departe de Dumnezeu și nu încearcă să tănuiască. Își poartă viața ca pe o povară și se roagă lui Dumnezeu să-i fie milă de el și să-l ierte: „Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului”. Rugăciunea lui e veridică: nu e o laudă de sine, ci o rugăciune autentică. Se roagă căutând bunătatea nemărginită. Fariseului îi e de ajuns ca Dumnezeu să-i confirme condiția de om drept. Ce sau pe cine ascultă Dumnezeu?

Aceasta este întrebarea la care răspunde Iisus în finalul parabolei printr-o afirmație surprinzătoare în conținut și formă: „Zic vouă că acesta [vameșul] s-a coborât mai îndreptat la casa sa, decât acela”. Iisus vorbește aici clar din perspectiva lui Dumnezeu, cu o autoritate și o siguranță incontestabile: Dumnezeu a primit rugăciunea publicanului, nu a fariseului. Cuvintele acestuia, pompoase și redundante, nu au ajuns la inima unui Dumnezeu căruia îi cerea să confirme ceea ce se știa. Pentru fariseu, Dumnezeu, ca un paznic al Legii, trebuia să se limiteze să lege ceea ce făcuse de religiozitatea lui inatacabilă. Nu rămânea spațiu pentru darul gratuit și mila celui care este, înainte de toate, un Tată cu înțelegere pentru fiii lui. Unica relație posibilă a fariseului cu Dumnezeu este dreptatea proporțională, nu generozitatea nelimitată.

Iertarea generoasă o obține publicanul, care venise împovărat și pleacă ușurat. Fariseul se întoarce de la Templu fără nimic nou în inimă, mai degrabă cu o doză de automulțumire. Publicanul pleacă schimbat, înnoit, fiindcă a primit iertarea pe care o dorea din tot sufletul. Fariseul însă n-are nevoie de iertare. Și totuși Dumnezeu preferă un păcătos care-i cere iertare unuia drept care este orgolios de buna lui purtare. Este eroarea fiului cel mare care-și acuză tatăl că nu a ținut cont că de „atăția ani îți slujesc și niciodată n-am călcat porunca ta” (Luca 15,29). Publicanul, care și-a recunoscut păcatul, a primit prietenia lui Dumnezeu și acum trăiește în apropierea lui.

5.1.2.2. Un Dumnezeu generos

Soarele și ploaia sunt daruri cerești care ajung la fel la toți oamenii. Ideea grijii lui Dumnezeu pentru făpturile din univers, pentru animale și plante, e recurentă în mulți psalmi. Dumnezeu trimite ploaia pentru a asigura fertilitatea pământului, din care se hrănesc și oameni și animale (v. Psalmul 103,13-15, de exemplu). Particularitatea versetului 45 din Matei 5 este că subliniază = lucru, pe de altă parte, evident – că atât cei buni, cât și cei răi sunt părtași la bunurile de bază ale existenței: apa și soarele, care vin de sus. Altfel spus, Dumnezeu se îngrijește și de cei care nu se poartă drept și trimite neîntrerupt dovezi ale acestei grijii (Luca 6,35). Nici nu mântuiește, nici nu condamnă înainte de vreme. Împarte darul vieții fără să facă distincție.

Lumea este construită pe egalitatea ființelor umane în fața lui Dumnezeu; mai mult, pe o bunătate care se distribuie egal pentru toți oamenii și pentru întreaga creație. Iubirea nelimitată a lui Dumnezeu îi include și pe cei răi și justifică iubirea pentru dușmani (v. Matei 5,44-45). Grație bunătății lui generoase și surprinzătoare, deschisă săracilor și păcătoșilor – cum am constatat în parabolele discutate în paragraful anterior – se poate vedea grija afectuoasă pentru lucrurile create. Lumea ia o altă înfățișare în lumina mesajului Împărăției, este recuperată ca un spațiu al binelui și armoniei, așa cum a ieșit la început din mâinile creatorului ei.

Din perspectiva Împărăției care a și început să fecundeze pământul, se poate înțelege privirea atât de caldă cu care Iisus îmbrățișează lumea ca spațiu în care se manifestă bunătatea lui Dumnezeu. Cum afirmă J. Schlosser, pentru el creația este o oglindă a acestei bunătăți. În lumea creată se poate recunoaște urma atenției

cu care Dumnezeu are grijă de tot și de toți, de lume și de făpturile umane, Aici își are rădăcinile marea încredere care trebuie avută în acest Dumnezeu care nu uită de creația lui, dimpotrivă, o poartă în suflet și se ocupă de ea.

Mediul rural în care Iisus predică îl ajută să caute aici exemple în sprijinul încrederii. Punctul lui de plecare nu este însă observarea romantică, idilică, a naturii, ci încrederea în grija lui Dumnezeu pentru creația sa: Iisus vede natura cu ochii lui Dumnezeu care, când a creat lumea, „a văzut [...] că este bine” (Geneza 1,10), căci era rodul bunătații lui. Iisus reia, implicit, bunătața inițială a creației, păstrată de Dumnezeu însuși, grijuliu și generos cu opera mâinilor sale.

Imaginea semnificativă a Tatălui care îi dă fiului cele bune și hrănitore pe care acesta i le cere (un pește și un ou), nu cele rele, repugnante și periculoase (un șarpe, o viperă), arată bunătața infinită a lui Dumnezeu față de toți cei ce-l invocă. Argumentul lui Iisus e simplu: „dacă voi [tații pământeni], răi fiind, știți să dați daruri bune fiilor voștri, cu cât mai mult Tatăl vostru cel din ceruri va da cele bune celor care cer de la el? (Matei 7,9-11 || Luca 11,11-13). Bunătatea și solitudinea lui Dumnezeu se află în centrul convingerilor și mesajului lui Iisus.

Dumnezeu răspândește bunătațe și are grijă să dea „daruri bune” ale vieții, să acopere, adică, nevoile fundamentale ale existenței. La acestea este atent Iisus, nu la elementele cele mai spectaculoase ale lumii create, ci la cele mai nesemnificative și – poate de aceea – mai multe: păsările cerului (corbii, la Luca) și crinii de câmp (Matei 6,25-33 || Luca 12,22-31). Și păsările și florile sălbatice sunt ființe care nu muncesc și nu produc, nu seamănă și nu torc, „n-au cămară, nici jitiță” și, cu toate acestea, trăiesc sprijinite și hrănite de generozitatea Tatălui ceresc, care nu se oprește în fața nici unei ființe create, oricât de mică și inutilă ar părea. Mai mult, acest Tată nu se mulțumește să facă să crească crinii de câmp, îi face să fie atât de frumoși, că veșmântul lor depășește în splendoare chiar veșmintele lui Solomon.

Acest Dumnezeu atât de sensibil la frumusețe, atât de grijuliu cu păsările și florile, ce nu face pentru oameni? Dacă nu uită nici una din păsările care se vând în piață pe câțiva bani, cum să uite un singur suflet uman, oricine ar fi, de oriunde ar veni? Sigur, „voi”, oricine om – amintește cu insistență Iisus – „sunteți cu mult mai de preț decât păsările” (Matei 10,31 || Luca 12,7; Matei 6,26 || Luca 12,24). Concluzia este limpede: „Nu vă temeți”. În Dumnezeu, în Tatăl

tuturor, trebuie avut încredere. Încrederea alungă teama și eliberează de frământări, de grijă și neliniște.

Modelul creației resituează viața la locul ei, ca spațiu ce nu se află în mâinile noastre, ci în mâinile miloase ale Tatălui. De aceea grija pentru hrană și îmbrăcăminte, nevoile esențiale, rămâne în mâinile lui Dumnezeu, cel ce sprijină lumea creată astfel încât să existe viața (hrană și îmbrăcăminte) pentru toți fiii săi. Când această grijă lasă loc încrederii, bunătața lui Dumnezeu față de omenire strălucește fără umbre, cum strălucesc toate cele create, pe care el le sprijină. Din încredere în Dumnezeu care nu-și abandonează fiii, nici o nevoie nu trebuie pusă înaintea a ceea ce este indispensabil: preocuparea pentru Împărăție, singura ce merită avută. Restul pot fi lăsate în liniște în mâinile lui. Cu o ironie fină, care îmbracă tot fragmentul pe care îl comentăm, Iisus amintește că nici părul din cap nu cade fără să știe Domnul (!) (Matei 10,30; Luca 21,18). La fel, viața cuiva nu se lungeste și nu se scurtează, oricât ar încerca. Bunătatea grijulie a Tatălui ceresc este un bun motiv ca „oamenii cu puțină credință” să-și pună în el încrederea.

Și totuși ne putem întreba dacă această bunătațe are o limită, cunoaște granițe. În scena bogatului chemat să-l urmeze, acesta îl numește pe Iisus „Învățătorule bun”, iar Iisus îi răspunde: „De ce-mi zici bun? Nimeni nu este bun decât unul Dumnezeu” (Marcu 10,18 || Matei 19,17 || Luca 18,19). Dacă bunătața este a unuia singur, se poate presupune că e infinită, că o manifestă fără precauții, că nu-i pune limite. Limite nu trebuie să aibă însă nici iubirea dintre oameni, Iisus mergând până acolo încât îndeamnă să fie iubiți vrăjmașii și să se facă rugăciuni pentru prigonitori. Și continuă: „Ca să fiți fiii Tatălui vostru celui din ceruri, că el face să răsară soarele și peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepți și peste cei nedrepți” (Matei 5,44 || Luca 6,35). Prin urmare, iubirea și bunătața lui Dumnezeu ajunge până acolo unde trebuie să ajungă iubirea oamenilor unii față de alții: la toți.

Narațiunea care înfățișează cu mai multă forță proximitatea lui Dumnezeu și a lui Iisus de oameni, fără distincții, este parabola bunului samaritean (Luca 10,30-37). Nu este întâmplător că interpretările acestei parabole, încă de la Părinții Bisericii, l-au identificat pe Iisus cu bunul samaritean care se oprește în fața omului rănit de pe marginea drumului și se poartă ca un „aproape” al celui căzut în mâinile tâlharilor. Scena – cum se întâmplă de obicei

în parabolele lui Iisus – este descrisă cu mare precizie și fără elemente superflue care să abată atenția celor care o ascultă. Acțiunea este rapidă, aproape trepidantă. Verbele se succed unul după altul în cele trei scene din care este alcătuită parabola.

În prima, actorii sunt un bărbat – fără nume și fără identitate – un călător care merge pe jos de la Ierusalim la Ierihon și hoții fără suflet care-i iau hainele, îl lovesc și pleacă lăsându-l aproape mort. Nu se spune nici măcar că i-au furat ceva valoros: este vorba de cruzime gratuită care-l pune pe om în pericol de moarte. În a doua scenă, cel rănit rămâne pe marginea drumului, gol, fără ajutor. Cei ce ar fi putut să-l ajute îl văd și trec pe lângă el. Sunt un preot și un levit, care vin de la Ierusalim. Dar și unul și altul, succesiv, se grăbesc să se îndepărteze de nefericit. De ce nu se opresc? De frică, din scrupule rituale (preoții nu aveau voie să atingă cadavre și poate omul era mort), din reținere față de un necunoscut față de care nu simt nici o obligație? În fond, nu-l consideră pe rănit un „aproape” al lor și de aceea se îndepărtează. Așa, le rămâne îndoiala: era un evreu, pe care ei, membrii corpului sacerdotal, ar fi trebuit să fie primii să-l ajute? Sau era doar un străin?

Nu știe asta nici al treilea trecător, un samaritean, un schismatic față de religia Israelului, care, în plus, calcă pe pământ evreu, pământ ce-i este străin și ostil. Samariteanul ajunge lângă om „și, văzându-l, i s-a făcut milă”. Începând cu mila pe care o simte în suflet pentru necunoscut, lipsit de apărare și nefericit, acțiunile samariteanului se înmulțesc. Solicitudinea lui umple scena: n-ar fi făcut mai mult pentru un frate de sânge! Inclusiv călătoria sa trece pe planul doi. Unica lui preocupare este să facă tot ce e necesar pentru necunoscut. Spre deosebire de preot și de levit, se apropie de omul rănit și și-l face „aproapele” său fără alt interes decât mila: îi spală și-i leagă rănilor, îl duce la un han (spitalele epocii) și are grijă de el până a doua zi, când pleacă, plătiind gazdei să se ocupe de el până se întoarce și-i va achita întreaga datorie acumulată.

Întrebarea din final a lui Iisus despre cine s-a purtat ca un „aproape” al omului rănit are un răspuns ușor: „Cel care a făcut milă cu el”. Solicitudinea samariteanului față de omul care zăcea pe marginea drumului s-a născut din compasiune, care s-a tradus într-o extraordinară generozitate. Se simte aici ecoul modulului în care s-a purtat tatăl fiului risipitor, care este mișcat când își vede fiul pierdut și reîntors acasă și sărbătorește evenimentul cu un mare ospăț, pentru care taie cea mai bună vită din grajd și din care nu lipsesc

muzica și dansul. Gestul samariteanului amintește și de stăpânul viei cu o generozitate deosebită și surprinzătoare, care decide ca toți lucrătorii – inclusiv cei mai nenorocoși, cei ce trebuiseră să rămână toată ziua în piață așteptând să-i ia cineva la muncă – să primească un dinar, plata unei zile întregi de muncă. Acolo unde se deschide Împărăția, unde devine prezent Dumnezeu milei și al generozității, Tatăl grijuliu și milostiv, totul e din belșug. Bunurile se înmulțesc. Dumnezeu este Tatăl tuturor. Bunătatea lui ajunge la toți, dincolo de identitate, asemenea milei pe care samariteanul a revărsat-o asupra unui om fără nume și identitate, dar recunoscut ca un „aproape” și tratat ca atare.

În parabola slugii nemiloase (Matei 18,23-34), limbajul și argumentul merg și mai departe. Este vorba de dat nume bunăvoinei maxime a lui Dumnezeu față de oameni, nume care este iertarea. Generozitatea lui se desfășoară cu toată măreția când iartă. Și Iisus face din iertare a patra solicitare din Tatăl nostru, rugăciunea pusă pe buzele tuturor ucenicilor: „Iartă greșalele noastre”. Este un accent constant pus de Iisus pe iertarea lui Dumnezeu ca dar dat și luat, dăruit și acceptat, oferit și primit. Parabola o pune în evidență în cel mai bun mod posibil, într-o narațiune penetrantă și directă, care frizează neverosimilul, dar se dovedește reală. Ficțiune și realitate formează un tot inseparabil.

Narațiunea vorbește de două datorii: una enormă și, practic, de neplătit, zece mii de talanți (un talant = 21,7 kg. de argint), și una mică, perfect achitabilă, o sută de dinari (1 dinar = plata unei zile de muncă). Prima sumă corespunde datoriei unui subaltern al unui personaj important (rege?), a cărui administrare dezastruoasă s-a soldat pentru stăpânul său cu lipsa a 10 000 de talanți. În fața unui asemenea deficit financiar, stăpânul dispune ca omul respectiv, care, evident, nu poate plăti, să răspundă cu tot ce are (persoană, familie, bunuri): el, reținut, va fi vândut ca sclav. Acestui nefericit nu-i mai rămâne decât să apeleze la bunăvoia stăpânului și să-i ceară să nu fie întemnițat și să i se permită să plătească drept datoria.

O solicitare neverosimilă: cum să returneze 10 000 de talanți? Atunci apare surpriza: stăpânului i se face milă de nenorocit. Termenii problemei se schimbă. Pe de o parte, stăpânul îi împlinește rugămintea și-i redă libertatea. Și merge și mai departe. Nu se rezumă la a-i permite o plată fragmentată – interminabilă – a datoriei, ci, împotriva oricărei așteptări și împotriva oricărei logici, i-o șterge

complet, îl iartă de cele 10 000 de talanți. Un asemenea gest amintește întoarcerea acasă a fiului risipitor, al cărui tată este mișcat, sau mila bunului samaritean față de omul grav rănit. Bunătatea dincolo de limite trece peste afrontul unui fiu care a vrut să plece de-acasă, peste reținerea față de un necunoscut abandonat, aproape mort pe marginea drumului. La fel, subalternul de aici revine la viață grație milei generoase și neașteptate a stăpânului.

Parabola s-ar fi putut încheia aici, dar se pare că Iisus a vrut să comenteze, prin contrariul ei, a doua parte din cea de-a patra cerere din Tatăl nostru: „precum și noi iertăm greșiților noștri”. Și vine a doua scenă din narațiunea parabolică. Omul iertat printr-o nemerită clemență se năpustește asupra unui coleg care-i datorează o sută de dinari, o cantitate ridicolă în comparație cu datoria iertată lui de stăpân. Totul se întoarce în sens invers, cel iertat se dovedește incapabil să ierte. În locul milei apare agresivitatea. Răutatea ia locul bunătății. Clemența ce ar fi trebuit să umple inima celui iertat se convertește în duritate de neconceput. Cel ce primise de la stăpân libertatea îl trimite la închisoare pe micul lui datornic.

Bunătatea stăpânului care a iertat marea datorie este deteriorată, aproape desfigurată de refuzul de a ierta al subalternului nedemn. Tovarășii acestuia au dreptate să fie îndurerați de întâmplare. De ce s-a purtat astfel omul acela? Ce vrea să ne spună autorul parabolei arătându-ne o purtare atât de dură și, în același timp, revoltătoare? Cum subliniază J. Dupont, contrastul dintre generozitatea neverosimilă a stăpânului și meschinăria odioasă a subalternului este absolut. Cele două comportamente sunt antitetice. Este o disproporție enormă între iertarea oferită de stăpân și cea pe care datornicul iertat este incapabil să o ofere.

La fel, iertarea pe care noi o putem oferi este nesemnificativă în comparație cu cea ce Dumnezeu a hotărât să ne ierte. În ciuda acestei evidențe, subalternul iertat refuză să ierte. Iisus vrea probabil să arate că iertarea nu este niciodată nici automată, nici ușoară. Ca să ierți – fie și o sută de dinari – trebuie să intri în spațiul milei și generozității lui Dumnezeu. Altfel, dacă iertarea oferită și dăruită de Tatăl nu e primită în inimă, darul lui Dumnezeu poate trece pe lângă noi. Diferența dintre stăpân și subaltern este că primul acționează împins de milă, iar ultimul iese spunându-și că e un om norocos, dar fără să înțeleagă dimensiunile darului primit. De aceea, fraza finală pe care stăpânul i-o adresează vorbește de milă, originea și mama iertării, a lui Dumnezeu și a oamenilor: „Nu se cădea, oare, ca și tu

să ai milă de cel împreună slugă cu tine, precum și eu am avut milă de tine?” Dumnezeu despre care vorbește Iisus nu pune limite iertării. Măsura acesteia este bunătatea sa mereu nouă. Poate fi însă desfigurată dacă inima nu este transformată prin milă.

Pe de altă parte, cine știe că a fost iertat are multe motive să ierte, chiar repetat, fără să obosească. Evanghelia după Luca vorbește despre „de șapte ori într-o zi” (17,3-4), iar aceea a lui Matei (18,22) despre „de șaptezeci de ori câte șapte”. Cuvintele lui Iisus sunt atât de clare încât devin incomode: „Nu judecați și nu veți fi judecați; nu osândiți și nu veți fi osândiți; iertați și veți fi iertați” (Luca 6,37). Le însoțește o imagine strălucită și amuzantă, plină de imaginație și de ironie, care pune în relief vanitatea mărunță a celui care are o foarte bună părere despre sine: „De ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, iar bârna din ochiul tău nu o iei în seamă? [...] scoate mai întâi bârna din ochiul tău și atunci vei vedea să scoți paiul din ochiul fratelui tău” (Matei 7,2-5 || Luca 6,41-42). Iartă cel ce e conștient de micimea meritelor lui și de marea măsură a milei lui Dumnezeu.

5.1.2.3. Un Dumnezeu care primește numele de Tată

Iisus vorbește de un Dumnezeu generos și milos, bun și grijuliu, ferm în hotărârea sa și de o bunăvoință fără margini. Toate aceste trăsături converg în termenul *Părinte/Tată*. Preferința lui Iisus pentru acest termen nu este întâmplătoare.

Tradiția Israelului cunoștea metafora paternității (Dumnezeu tată și mamă) pentru a se referi la Dumnezeu și folosea diverse imagini: cea a tatălui care are grijă de copii, a mamei care i-a purtat în pântec și care, din acest motiv, îi iubește cu o infinită duioșie. Iată un exemplu din Deuteronomul: „Popor nechibzuit și fără de minte, au nu este el tatăl tău, cel te-a zidit, te-a făcut și te-a întemeiat?” (32,6). Sau, cuvintele pe care Dumnezeu i le adresează Israelului, poporul său: „După cum mama își mângâie pe fiul ei și eu vă voi mângâia pe voi, și voi veți fi mângâiați în Ierusalim” (Isaia 66,13). Nici în Vechiul Testament, nici în scrierile iudaice ulterioare nu lipsesc referințele la caracteristicile oricărei paternități: legătura dintre autoritate și bunătate, corespunzătoare obedienței și încrederii filiale.

Uneori paternitatea lui Dumnezeu în relația cu Israelul, poporul ce-i este fiu, se extinde la toate popoarele și se concretizează în ocrotirea tuturor oamenilor. În Cartea înțelepciunii lui Solomon se

poate citi, de exemplu, un reflex al acesteia, referința la cei aflați pe mare: „arătat-ai că poți să izbăvești din orice primejdie, așa încât cineva, chiar fără să aibă știința corăbierului, să poată porni pe mare” (14,4). În Apocalipsa lui Moise, scriere din sec. I d.H., Dumnezeu este invocat astfel: „O, Doamne, am păcătuit; am păcătuit, Tată al universului [= a tot și a toți]” (32). La fel, în Filon din Alexandria, Dumnezeu este numit „Părintele și Creatorul universului” (Ambasadă la Caius 115). Pe de altă parte, desemnarea lui Dumnezeu ca Tată se combină cu acelea de Rege (Împărat), Prea Înalt, Atotputernic (Pantocrator), cum se vede în rugăciunea lui Eleazar (Cartea a treia a Macabeilor 6, 2-15). Să amintim și expresia „Tatăl nostru, Regele nostru” (*Abinu, Malkenu*) care se află în una dintre binecuvântările pe care evreii din sec. I le recitau în fiecare zi.

Iisus, om al rugăciunii și cunoscător al Scripturilor, este obișnuit să-l invoce pe Dumnezeu cu toți termenii rugăciunii iudaice, între care și *Părinte/Tată*. Dar nu acesta era cel mai frecvent în epocă. În aceasta constă singularitatea sa: Iisus preferă clar termenul *Părinte/Tată* când vorbește despre Dumnezeu și, mai ales, când îl invocă. Nu întâmplător rugăciunea dată ucenicilor începe cu cuvintele „Tatăl nostru”. (V. 5.1.4.4.). Fidelă opțiunii lui Iisus, tradiția creștină (mai ales cea prezentă în evangheliile lui Matei și Ioan) a amplificat considerabil uzul termenilor *Părinte/Tată* și *Fiu*, referitori la Dumnezeu și la Iisus: în Evanghelia după Matei, Dumnezeu primește numele de *Părinte/Tată* de 40 de ori, iar în Ioan de 119 ori. Invers, termenul *Dumnezeu* este, proporțional, mult mai frecvent în Marcu (de 50 de ori) și în Luca (peste 130 de ori) decât în Matei (aproape 60) și Ioan (puțin peste 70). Dacă judecăm după documentele existente, Iisus folosește de mult mai puține ori termenul *Domn*, denumirea iudaică cea mai frecventă pentru Dumnezeul lui Israel: aproape o treime din referințele la Dumnezeu cu acest nume prezente în evanghelii sunt citate din Vechiul Testament.

Așadar, în primul rând, Iisus îl numește pe Dumnezeu cu acest termen generic, comun tuturor, evrei și neevrei, și, în al doilea rând, folosește termenul *Părinte/Tată*. Această denumire (în aramaică *abba*) (v. 5.4.2.) apare aproape în toate rugăciunile sale din evanghelii: rugăciunea recunoștinței (Matei 11,25 || Luca 10,21); rugăciunea din grădina Getsemani (Marcu 14,36 || Matei 26,39.42 || Luca 22,42 – *Abba, Tată*); cele două scurte rugăciuni pe cruce menționate doar în Luca 23,34 și 23,46; și *Tatăl nostru*, rugăciunea

ucenicilor. Este absentă doar în rugăciunea de pe cruce din Marcu 15,34 și Matei 27,46 („Dumnezeul Meu, Dumnezeu Meu”). În aceste rugăciuni, și în alte texte, apare cu forță paternitatea afectuoasă a lui Dumnezeu, uneori legată de suveranitatea sa universală. Un exemplu este rugăciunea de recunoștință a lui Iisus, care începe astfel: „Te slăvesc pe Tine, Părinte, Doamne al cerului și al pământului” (Matei 11,25 || Luca 10,21).

În mod similar, la Getsemani Iisus se încredințează lui Dumnezeu care are viitorul în mâini și care, prin urmare, ar putea să-l elibereze de pătimire și moarte și, în același timp, se supune voinței lui (v. 6.2.2.3.).

Încrederea în Dumnezeu este rezultatul bunății sale generoase, care se întinde dincolo de spațiu și timp, care include prezentul și viitorul. Deschiderea perspectivei este maximă în această frază a lui Iisus: „Nu te teme, turmă mică, pentru că Tatăl vostru a binevoit să vă dea vouă Împărăția” (Luca 12,32). Încrederea în Dumnezeu, care nu doar dă lucruri bune fiilor săi, le dă și le va da tezaurul cel mai mare, prietenia sa, este o convingere profundă a lui Iisus. Nici un tată nu își lasă fiii neocroțiți și, cu cât sunt mai dezmoșteniți, cu atât mai mult se ocupă de ei, așa cum Tatăl ceresc are grijă de păsări și de crinii de câmp. La fel, Împărăția este a săracilor și a celor umili, a celor neluați în seamă. Dumnezeul surprinzător pe care îl anunță Iisus e aproape de cei respinși și de cei care nu contează. Unul din ultimele episoade ale vieții lui se desfășoară în Templul din Ierusalim, lângă cutia darurilor, unde vin oameni de orice clasă și condiție să-și aducă ofrandele. Dacă oamenii bogați aruncă mulți bani, o văduvă poate arunca doar două monezi de aramă. Iisus, atent la ce se întâmplă în jur, comentează ucenicilor că femeia a dat mai mult ca toți: „Pentru că toți au aruncat din prisosul lor, pe când ea, din sărăcia ei, a aruncat tot ce avea, toată avuția sa” (Marcu 12,44 || Luca 21,4). Între generozitatea celor săraci și încrederea în Dumnezeu este o relație strânsă, indestructibilă.

În Împărăție se intră când se primește marele dar al milei lui Dumnezeu. De aceea, una dintre sentințele finale ale Predicii de pe munte (Matei) sau de la șes (Luca) este: „Fiți milostivi, precum și tatăl vostru este milostiv” (Luca 6,36; puțin diferit în Matei 5,48). Mila divină a fost, dintotdeauna, o experiență fundamentală a Israelului. O dovedește Targum Pseudo-Jonathan la Levitic 22,28: „Cum Tatăl nostru este milos în cer, voi să fiți miloși pe pământ”. Iisus însă nu

face distincție între cer și pământ, între mila divină și mila omenească, ci face din prima măsura și referința celei de-a doua. E utopic să crezi că omul poate imita comportamentul lui Dumnezeu? Dar dacă nu imită comportamentul Tatălui ceresc, ce punct de reper va avea conduita umană? Chiar și acordarea iertării, prerogativă exclusivă a lui Dumnezeu, devine drept și datorie a omului: „Iar când stați de vă rugați, iertați orice aveți împotriva cuiva, ca și Tatăl vostru cel din ceruri să vă ierte vouă greșelele voastre” (Marcu 11,25). Dumnezeu lui Iisus este situat în inima omului și în inima lumii.

5.1.3. Iisus, vestitorul Împărăției

Iisus este „basilophoros”, purtătorul Împărăției sau, utilizând o expresie poate mai cunoscută, vestitorul Împărăției. Cum am văzut mai sus, activitatea sa este puternic condiționată de o afirmație esențială, și recurentă, mai ales în timpul șederii în Galileea: Împărăția a început să sosească, Dumnezeu devine prezent în cuvintele și semnele profetului Iisus. Împărăția, așadar, este intim legată de cel ce-o anunță, de cel ce-o comunică ca pe-o evanghelie, ca pe-o veste bună, oamenilor care-l ascultă. Mesaj și mesager sunt foarte apropiați și ajung să se suprapună. Iisus vorbește de Dumnezeu și de Împărăția sa din interior, cu cuvinte sigure și pline de autoritate. Nu putea fi altfel, date fiind densitatea și noutatea a ceea ce se vestește: prezența salvatoare, mântuitoare, a lui Dumnezeu în istoria prezentă – nu doar viitoare – a omenirii.

Profeții Israelului, cu Ioan Botezătorul ultimul dintr-o serie multiseclară, erau profeți ai sosirii lui Dumnezeu („Domnul va veni”). Iisus se prezintă ca profetul prezenței sale („Dumnezeu este aici”). De aceea își poate permite să spună, referindu-se la el însuși, că „aici este mai mult decât Iona” (Matei 12,41 || Luca 11,32). În Iisus este un plus, o revendicare de noutate care îl singularizează față de profeții lui Israel. Ca să folosim o expresie savantă, Iisus este profetul(!) escatologic, unicul profet care a predicat împărăția prezentă a lui Dumnezeu. De aceea, autoritatea lui este diferită de autoritatea cu care vorbesc vechii profeți ai Israelului. În timp ce aceștia își încep oracolele cu expresia „Așa spune Domnul” sau „Cuvântul lui Dumnezeu adresat lui”, Iisus folosește formule proprii ca: „Vă zic” sau „Vă asigur, „adevărat grăiesc vouă” (*Amēn legō ymin,*

în greacă) sau „Am venit” – diferit de tipicul „M-a trimis (Dumnezeu)” al vechilor profeți.

Asta înseamnă, cum remarcă C. H. Dodd, că ne aflăm dincolo de misiunea încredințată unui Isaia sau Ieremia. Sigur, Iisus afirmă că a fost trimis și că a-l primi înseamnă a-l primi pe Dumnezeu însuși: „cine mă primește pe mine primește pe cel ce m-a trimis pe mine” (Marcu 9,37 || Luca 9,48 || Matei 10,40). Sau, invers: „cine se leapădă de mine se leapădă de cel ce m-a trimis pe mine” (Luca 10,16). În cazul lui Iisus se face un pas înainte și persoana trimisului se identifică cu mesajul pe care îl predică. Așa se desprinde din fericirea care încheie răspunsul dat de Iisus ucenicilor lui Ioan Botezătorul, care vin să-l întrebe dacă el este Mesia sau nu: „fericit este acela care nu se va sminti întru Mine [care nu mă va respinge]” (Matei 11,6 || Luca 7,23).

În fond, acceptarea mesajului Împărăției se suprapune cu acceptarea mesagerului: în acest timp diferit și nou al istoriei există un reprezentant, un agent al lui Dumnezeu, care nu este un simplu emisar sau vestitor, ci un trimis plenipotențiar, cineva care a primit puteri depline ca să vorbească și să acționeze. El ocupă o poziție centrală în mesajul pe care îl anunță. Chiar și acțiunile simbolice pe care Iisus le realizează în stilul marilor profeți ai Israelului nu sunt simple intensificări ale mesajului pe care vrea să-l comunice, ci semne care unesc persoana și misiunea sa. Astfel, în cazul lui Ieremia, brăul de in putrezit lângă râul Eufrat e semn că Dumnezeu „va putrezi mândria lui Iuda și trufia cea mare a Ierusalimului” (Ieremia 13,1-11). Sau, Iezechiel nu trebuie să țină doliu după soția moartă, bucuria ochilor săi, fiindcă și Templul din Ierusalim, bucuria ochilor poporului, va fi distrus și nimeni nu va putea să-i plângă soarta (Iezechiel 24,15-27). Persoana lui Iisus, însă, se află în centrul alegerii celor Doisprezece sau al intrării triumfale în Ierusalim sau al cinei de rămas bun.

Iisus s-a considerat și a fost considerat un profet, în legătură, cum vom vedea (5,2), cu semnele – faptele sale uimitoare, în special vindecările. Când, în plină activitate în Galileea, face o vizită la Nazaret, satul său de origine, și e prost primit de vechii săi consăteni, pronunță această sentință cu sonorități de proverb: „nici un prooroc nu este bine primit în patria sa”. Acest proverb, creat sau preluat de Iisus, este amplu atestat de tradiția creștină: Marcu 6,4 || Matei 13,57; Luca 4,24; Ioan 4,44; Toma 31. În episodul avertismentului fariseilor

despre relele intenții ale lui Antipa, Iisus, tot la persoana a treia, rostește o altă frază cu caracter proverbial, prin care își reafirmă voința de a-și continua drumul, în ciuda amenințărilor tetrarhului Galileei: „Însă și astăzi și mâine și în ziua următoare merg, fiindcă nu este cu putință să piară prooroc afară din Ierusalim” (Luca 13,33).

Să remarcăm că, atât în vizita la Nazaret, cât și în replica indirectă către Antipa, activitatea profetică a lui Iisus este legată de faptele sale miraculoase (alungarea demonilor și vindecarea bolnavilor) și de cuvintele înțelepte pe care le rostește. Mesajul Împărăției și miracolele ca semne ale Împărăției configurează activitatea sa ca profet. Pe de altă parte, în ambele episoade, Iisus apare ca profet respins sau persecutat, care trebuie să lupte ca să-și continue misiunea. Acesta este destinul care îi înfrățește pe vechii profeți ai Israelului și pe Ioan Botezătorul, „cel mai mare între cei născuți din femei” cu profetul Iisus. De aceea el s-a inclus printre profeții asasinați și urmăriți, între care primul a fost Abel, omul lui Dumnezeu, omul drept, căruia i-a luat viața o ură grea, de nestăpânit (Matei 23,34-36 || Luca 11,49-51).

Iisus vorbește limpede despre misiunea sa când le răspunde ucenicilor trimiși de Ioan Botezătorul dacă el e „Cel ce va să vină” (Matei 11,2-6 || Luca 7,18-23). Cum face în mod obișnuit, nu vorbește la persoana întâi despre propria identitate, se referă la unele fragmente din cartea profetului Isaia (26,19; 29,18; 35,5-6; 61,1). Devine clar că în activitatea lui se împlinesc profețiile legate de sfârșitul timpurilor, în care mântuirea lui Dumnezeu se va manifesta definitiv în poporul său. O primesc săracii, adică cei care au nevoie, cei ce suferă lipsuri și marginalizări de tot felul (care primesc vestea cea bună) și, firește, bolnavii: orbii, șchiopii și surzii sunt vindecați, leproșii sunt curățați, morții revin la viață. Aceștia sunt primii destinatari ai acțiunii personajului trimis de Dumnezeu. Este foarte probabil că Iisus se identifică cu acest personaj al sfârșitului timpurilor, Mesia, și că și-a înțeles misiunea în legătură cu Isaia 61,1-3, cum o înțelege un text de la Qumran (4Q521) și cum este reflectată în Luca 4,18-20 (v. 5.4.1.).

Figura lui Iisus ca profet se conturează și pornind de la ceea ce se spune despre el. Opiniile oamenilor sunt însă destul de diferite. Este semnificativ în acest sens episodul din Caesarea lui Filip, în care își întreabă ucenicii ce se spune despre el. Răspunsul e unanim: lumea îl consideră un profet (v. Marcu 8,28). Unii îl cred Ioan Botezătorul,

profetul de la Iordan, decapitat de Antipa și acum revenit la viață; chiar Antipa are această opinie (v. Marcu 6,14,16).

Unii (v. Marcu 6,15) îl cred Ilie, profetul „hotărât pentru vremuri viitoare” (Ecclesiasticul 48,10). El ar fi cel pe care îl va trimite Dumnezeu să pregătească poporul și să îndemne la împăcare înainte să vină ziua judecării (v. Maleahi 3,23, Luca 1,17). Și Iisus spune asta (Marcu 9,12 || Matei 17,11), nu fiindcă se identifică cu Ilie (care urma să preceadă sosirea Împărăției, în timp ce el se situează în ea).

O a treia opinie îl crede, generic, unul dintre profeți, asemenea celor vechi, poate Ieremia sau, dacă preluăm un alt element al așteptării iudaice, „Profetul”, „Proorocul” (Ioan 6,14; 7,40). La Qumran Profetul este personajul care se va manifesta la sfârșitul timpurilor, împreună cu Mesia preoțesc, Aaron, și cu Mesia politic, Mesia al Israelului (Regula Comunității 9,11). Și Ioan fusese întrebat dacă el este acesta (Ioan 1,21). Tabloul e completat de o referire la Iisus ca profet eșuat, din Patimi. Potrivit lui Marcu 14,65 (|| Matei 26,68 || Luca 22,64), Iisus este obiectul unei glume crude: legat la ochi, i se cere să ghicească cine l-a lovit. Batjocura pornește din convingerea că deținutul e un profet capabil să prezică ce se va întâmpla sau să știe lucruri care, la prima vedere, par ascunse, oculte. (V. 6.2.3.4.)

Tradiția despre Iisus a păstrat și alte elemente legate de capacitatea sa de a pătrunde gândurile și sentimentele. În acest sens, când îi iartă păcatele paralticului purtat de patru oameni, ghicește gândul învățătorilor Legii prezenți, care, în sinea lor, îl acuză de blasfemie (v. Marcu 2,5-8). Altădată, Iisus anunță evenimente ce urmează să se întâmple, de exemplu, propria moarte. Când, la masa din Betania, este uns de Maria, le spune celor prezenți: „mai dinainte a uns trupul meu, spre înmormântare” (Marcu 14,8 || Matei 26,12).

Rezumând, poporul îl consideră pe Iisus un profet, un om al lui Dumnezeu capabil să rostească vorbe care să exprime planurile lui și să acționeze într-un mod neobișnuit, extraordinar, prin fapte miraculoase și semne prodigioase. Opinia populară este bine reflectată în episodul din Patimi în care Iisus este interogat de Antipa, suveranul Galileei. Acesta „nădăjduia să vadă vreo minune săvârșită de el” (Luca 23,8). (V. 6.2.4.3.) Părerea oamenilor despre Iisus este, firește, puțin precisă, îl identifică fie cu Ioan Botezătorul (care nu făcea miracole!), fie cu Ilie sau cu vreun alt profet. Pentru mulți este un al doilea Ioan Botezătorul sau un al doilea Ilie, profeți legați de sfârșitul timpurilor, un fel de reîncarnare a acestor două personaje.

Pe de altă parte, Iisus se prezintă ca un plenipotențiar al Împărăției, care vorbește despre suveranitatea prezentă a lui Dumnezeu cu o autoritate și o siguranță ce depășesc pe acelea ale unui simplu emisar. Împărăția și persoana lui Iisus se contopesc într-atât, încât adeziunea la prima se intersectează cu adeziunea la cea de-a doua. Profetul Iisus poate vorbi ca Botezătorul și poate face minuni cum făcea Ilie, dar există un element nou, revoluționar: Dumnezeu a început să se facă prezent în istorie, mila lui a început să se reverse în lume. Acest ultim mesaj face din Iisus chiar mesagerul, în termeni savanți, profetul escatologic. Tot ce spune și face poartă o marcă precisă care explică entuziasmul oamenilor: preaplinul de milă și bunătate. Cine se apropie de el, se apropie de un foc incandescent, fiindcă iubirea lui Dumnezeu trece prin el: „Cel care stă aproape de mine stă aproape de foc și cel care-i departe de mine este departe de Împărăție” (Toma 82).

În sfârșit, să observăm că Iisus, deși se referă uneori la el ca la un profet (întotdeauna însă indirect, la persoana a treia), nu va stimula această identificare. Este semnificativ că se demarcă și de Ioan și de Ilie și nu sprijină identificarea lui cu un Botezător sau un Ilie *redivivus*. Este „basilophoros”, purtătorul Împărăției, profetul – singular și unic – al Împărăției lui Dumnezeu. Singura dată când vorbește direct despre el se prezintă drept cel ce aduce buna veste săracilor și vindecă bolnavii, așadar, cel ce răspândește semne ale învierii. Indirect, răspunde ucenicilor Botezătorului că el e cel „va să vină”, Mesia. Deși nu o promovează, nu-și ascunde singularitatea.

5.2. SEMNELE ÎMPĂRĂȚIEI

Mesajul Împărăției comunicat de Iisus sosește prin vorbe și fapte: cei ce-l primesc ascultă și văd lucruri noi și neobișnuite. Iisus nu se limitează la a vorbi, nu este doar creatorul unei doctrine care pune sub semnul întrebării obiceiurile deprinse și cheamă oamenii să-și înnoiască inima. Acționează, aduce Împărăția în viața concretă a fiecăruia, își arată preocuparea – și preferința – pentru unele grupuri: săracii și umilii, bolnavii trupește și spiritual, cei ce trăiesc la marginea Legii și a societății. Această preocupare formează un tot cu grija pe care Dumnezeu Israelului din Scripturi o arată pentru cei mai neputincioși.

În acest sens, în marele moment al legământului, când poporul Israelului s-a așezat în țara făgăduită de Dumnezeu, una dintre condițiile implicării sale se referă la cei marginalizați: „Blestemat să fie cel ce va judeca strâmb pe străin, pe orfan și pe văduvă! Și tot poporul să zică: Amin!” (Deuteronomul 27,19). Sau, când profetul Ieremia se duce la regele lui Iuda și cere – lui și întregului popor – să împlinească cuvântul Domnului, le spune, din partea lui Dumnezeu: „Faceți judecată și dreptate și scoateți pe cel asuprit din mâna asupritorului, nu asupriți și nu împilați pe străin, pe orfan și pe văduvă și sânge nevinovat să nu vărsați în locul acesta!” (Ieremia 22,3). În ultimă instanță, Iisus împlinește voința divină apropiindu-se de săraci cu gesturi și cuvinte convingătoare, plin de afecțiune și iertare generoasă.

Prezența lui Dumnezeu, acum și aici, se anunță și se înfăptuiește, se simte concret ca o revărsare de îndurare care înnoiește și transformă. Dumnezeu nu abandonează lumea pe care a creat-o, se simte Părinte al tuturor, Împărăția sa a început prin înfrângerea puterilor care oprimă omul și-i iau demnitatea: toate acestea se manifestă puternic în viața lui Iisus. Nu este o viață închisă în sine sau limitată la un anumit timp sau spațiu. Iisus nu se autolimitează, asemenea semănătorului care nu măsoară raza de acțiune a brațului când, pe câmp, aruncă sămânța. Activitatea lui Iisus se caracterizează